

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE
STATISTICAL OFFICE IN KRAKÓW

TURYSTYKA

W WOJEWÓDZTWIE
MAŁOPOLSKIM

W 2015 R.

STATISTICAL
INFORMATION
AND ELABORATIONS

TOURISM
IN MAŁOPOLSKIE
VOIVODSHIP
IN 2015

INFORMACJE
I OPRACOWANIA
STATYSTYCZNE

ISSN 2082-4122

ROK/YEAR XIV

KRAKÓW 2016

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE
STATISTICAL OFFICE IN KRAKÓW

TURYSTYKA

W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

W **2015** R.

TOURISM

IN MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP

*IN **2015***

STATISTICAL
INFORMATION
AND ELABORATIONS

INFORMACJE
I OPRACOWANIA
STATYSTYCZNE

YEAR XIV

ROK XIV

KRAKÓW $\frac{\text{Lipiec}}{\text{July}}$ 2016

WYDAWCA   EDITOR

Urząd Statystyczny w Krakowie   *Statistical Office in Kraków*
ul. Kazimierza Wyki 3   *3 Kazimierza Wyki St.*
31-223 Kraków   *31-223 Kraków*
tel. 12 415 60 11, fax 12 361 01 91
e-mail: sekretariatuskrrk@stat.gov.pl

OPRACOWANIE   PREPARATION

Oddział w Nowym Sączu   *Division in Nowy Sącz*

Autorzy opracowania   Authors of elaboration

Bogusław Bubula
Maria Janczy
Dorota Król
Mieczysław Kurnik

pod kierunkiem   supervised by

Agnieszki Chochorowskiej

Wykresy i kartogramy   Charts and maps

Bogusław Bubula
Maria Janczy

TŁUMACZENIE   TRANSLATION

Dział Opracowań Regionalnych   *Regional Studies Division*

Marcin Łacic

KONSULTACJA   CONSULTATION

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie   *Cracow University of Economics*
Katedra Turystyki   *Tourism Department*

dr hab. Agata Niemczyk

ISSN 2082-4122

PRZY PUBLIKOWANIU DANYCH   WHEN PUBLISHING
URZĘDU STATYSTYCZNEGO   STATISTICAL OFFICE DATA
PROSIMY O PODANIE ŹRÓDŁA   PLEASE INDICATE SOURCE

Publikacja dostępna na CD   *Publication available on CD*
oraz w Internecie   *and on the Internet*
<http://krakow.stat.gov.pl>

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Krakowie przekazuje Państwu opracowanie pt. „Turystyka w województwie małopolskim w 2015 r.”. Jest to czternasta edycja tytułu w obecnym podziale administracyjnym.

Publikacja ma przede wszystkim dostarczyć najważniejszych informacji o turystyce w województwie małopolskim, zbieranych przez statystykę publiczną. Przeważającą część opracowania stanowią tablice sporządzone na podstawie badania prowadzonego przez GUS na formularzach KT-1, przedstawiające stan, strukturę i wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2015 r. Dane te zamieszczono w układzie: województwo, podregion i powiat. Podstawowe informacje o bazie noclegowej dodatkowo przedstawiono w układzie gminnym.

Uzupełnieniem podstawowej tematyki są informacje pochodzące z badań resortowych następujących organizacji: PTTK, GOPR, TOPR oraz ze źródeł pozastatystycznych udostępnionych przez różne instytucje.

Opracowanie ukazuje się w ramach serii „Informacje i opracowania statystyczne” — składa się z uwag metodycznych, części opisowej oraz części tabelarycznej. W uwagach metodycznych podano źródła informacji, metody badań oraz ważniejsze pojęcia i definicje. W części opisowej scharakteryzowano stan, strukturę, rozmieszczenie i wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych. Przedstawiono także wybrane, podstawowe aspekty związane z turystyką religijno-pielgrzymkową. Część tabelaryczną rozpoczyna tablica przeglądowa zawierająca najważniejsze dane o turystycznych obiektach noclegowych w latach 2010, 2014 i 2015.

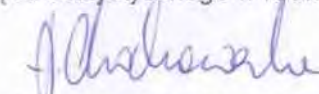
Poza zestawieniami liczbowymi opisującymi turystyczną bazę noclegową województwa małopolskiego, w części tabelarycznej zamieszczono również tablice dotyczące:

- obiektów sportowych,
- działalności: PTTK, GOPR, TOPR,
- spływów rzekami Dunajec i Poprad,
- turystyki w parkach narodowych.

Przekazując zainteresowanym niniejszą publikację, dziękuję wszystkim instytucjom za udostępnione dane, które przyczyniły się do wzbogacenia jej treści i podniesienia walorów informacyjnych.

p.o. Dyrektora

Urzędu Statystycznego w Krakowie

Agnieszka Chochorowska

Kraków, lipiec 2016 r.

PREFACE

The Statistical Office in Kraków presents you the elaboration entitled "Tourism in Małopolskie voivodship in 2015". It is the fourteenth edition of the title in the present administrative division.

The main goal of the publication is to provide major data on tourism in Małopolskie voivodship, collected by public statistics. Prevailing part of the publication consists of tables elaborated on the basis of the CSO survey conducted on KT-1 forms, presenting state, structure and occupancy of tourist accommodation establishments in 2015. These data have been shown in voivodship, subregions and powiats terms. Basic information about accommodation establishments have been also presented by gminas.

The basic subject matter is supplemented by information coming from following organizations: PTTK (the Polish Tourist and Sightseeing Society), GOPR (the Volunteer Mountain Rescue Service), TOPR (the Volunteer Tatra-Mountain Rescue Service) as well as non-statistical sources provided by different institutions.

The elaboration is published within the series "Statistical information and elaborations" — it consists of methodological notes, descriptive part and tabular part. Methodological notes include sources of data, methods of surveys as well as major definitions. The descriptive part characterises state, structure, distribution and occupancy of tourist accommodation establishments. Some aspects related to religious and pilgrimage tourism have been also presented. The tabular part begins with a review table containing the most important data on tourist accommodation establishments in the years 2010, 2014 and 2015.

Apart from numeric tables describing tourist boarding facilities of Małopolskie voivodship, the tabular part contains also data on:

- the activity of PTTK, GOPR, TOPR,
- rafting on Dunajec and Poprad rivers,
- tourism in national parks.

Presenting this publication, I express my gratitude to all institutions for provided information, which enriched its content and improved its information value.

Acting Director
of the Statistical Office in Kraków

Agnieszka Chochorowska

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
1. UWAGI METODYCZNE	11
1.1. Źródła i zakres danych	11
1.2. Objasnienia podstawowych pojęć	11
1.3. Pozostałe uwagi	14
OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH. WAŻNIEJSZE SKRÓTY	19
2. WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA	20
2.1. Turystyka w województwie małopolskim na tle kraju i innych województw	20
2.2. Baza turystycznych obiektów noclegowych	22
2.3. Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych	25
2.4. Turyści według miejsca stałego zamieszkania	27
2.5. Turystyka w województwie małopolskim w przekroju powiatowym	31
2.6. Turystyka religijno-pielgrzymkowa	38
2.6.1. Informacje wstępne	38
2.6.2. Sanktuaria według powiatów	41
2.6.3. Rozmiary ruchu pielgrzymkowego w wybranych sanktuariach w okresach wieloletnich	44
2.6.4. Pielgrzymki na Jasną Górę	45
2.6.5. Szlak Świętego Jakuba	47
2.6.6. Szlaki Papieskie	49
2.6.7. Szlak Maryjny	50
2.6.8. Pielgrzymki chasydów	51
2.7. Podsumowanie	52

Spis tablic w części „WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA”

	Tabl.	Str.
Podstawowe dane z zakresu turystyki według województw w 2015 r.	I	20
Turystyczne obiekty noclegowe według rodzajów obiektów w 2015 r.	II	22
Korzystający z noclegów i udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych w 2015 r.	III	25
Miejsca noclegowe i ich wykorzystanie w turystycznych obiektach noclegowych według powiatów w 2015 r.	IV	32
Ważniejsze sanktuaria i miejsca kultu według powiatów w 2015 r.	V	42
Szacunkowa liczba pielgrzymów w sanktuariach o zasięgu krajowym i ponadregionalnym (2002-2011, 2012, 2013, 2104, 2015)	VI	44
Szacunkowa liczba pielgrzymów w wybranych sanktuariach regionalnych (1991, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)	VII	45
Wybrane piesze pielgrzymki na Jasną Górę (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)	VIII	46
Miejscowości, w których znajdują się groby cadyków	IX	51

3. TABLICE

Ogólne dane o turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów (2010, 2014, 2015)	1
Ogólne dane o pozostałych turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów (2010, 2014, 2015)	2
Turystyczne obiekty noclegowe według rodzajów obiektów, podregionów i powiatów w 2015 r.	3
Pozostałe turystyczne obiekty noclegowe według rodzajów obiektów, podregionów i powiatów w 2015 r.	4
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów, podregionów i powiatów w 2015 r.	5
Miejsca noclegowe w pozostałych turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów, podregionów i powiatów w 2015 r.	6
Korzystający z noclegów oraz udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych według podregionów i powiatów w 2015 r.	7
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów oraz miejsca stałego zamieszkania w 2015 r.	8
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w pozostałych turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów oraz miejsca stałego zamieszkania w 2015 r.	9
Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	10
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	11
Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów oraz miejsca stałego zamieszkania turystów w 2015 r.	12
Noclegi udzielone turystom zagranicznym w pozostałych turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów oraz miejsca stałego zamieszkania turystów w 2015 r.	13
Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	14
Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	15
Wynajęte pokoje w obiektach hotelowych według rodzajów obiektów, podregionów i powiatów w 2015 r.	16
Pokoje wynajęte turystom zagranicznym w obiektach hotelowych według rodzajów obiektów, podregionów i powiatów w 2015 r.	17
Wynajęte pokoje w obiektach hotelowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	18
Pokoje wynajęte turystom zagranicznym w obiektach hotelowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	19
Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	20
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy oraz rodzajów obiektów w 2015 r.	21
Hotele i pensjonaty według kategorii w 2015 r.	22
Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów w 2015 r.	23
Turystyczne obiekty noclegowe według powiatów i gmin w 2015 r.	24
Koła, kluby, członkowie Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w 2015 r.	25
Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek w 2015 r.	26
Turystyka kwalifikowana w 2015 r.	27
Turystyka powszechna w 2015 r.	28
Szlaki turystyczne w 2015 r.	29
Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w 2015 r.	30
Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w 2015 r.	31
Uczestnicy spływów rzekami Dunajec i Poprad w 2015 r.	32
Turystyka w parkach narodowych w 2014 r.	33

SPIS WYKRESÓW

	Wykr.	Str.
Wybrane wskaźniki charakteryzujące wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych według województw w 2015 r.	1	21
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych w 2015 r.	2	23
Struktura hoteli według kategorii obiektów w 2015 r.	3	24
Struktura placówek gastronomicznych w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów w 2015 r.	4	24
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów w 2015 r.	5	26
Stopień wykorzystania turystycznych obiektów noclegowych według miesięcy w 2015 r.	6	27
Struktura korzystających z noclegów i udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miejsca stałego zamieszkania turystów w 2015 r.	7	28
Średni czas pobytu turystów w turystycznych obiektach noclegowych w 2015 r.	8	29
Struktura korzystających z noclegów i udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy w 2015 r.	9	29
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miejsca stałego zamieszkania w 2015 r.	10	30
Struktura korzystających z noclegów i udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w Krakowie i w województwie małopolskim według miesięcy w 2015 r.	11	31
Stopień wykorzystania turystycznych obiektów noclegowych w Krakowie według miesięcy w 2015 r.	12	33
Struktura turystycznych obiektów i miejsc noclegowych według powiatów w 2015 r.	13	33
Struktura korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według powiatów w 2015 r.	14	34
Struktura sanktuariów kościoła rzymskokatolickiego w 2015 r.	15	40
Udział turystów zagranicznych w liczbie turystów ogółem według powiatów w 2015 r.	16	43
Maturzyści i dzieci pierwszokomunijne (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015).....	17	46

SPIS MAP

	Mapa	Str.
Średnia liczba miejsc noclegowych na 1 turystyczny obiekt noclegowy według powiatów w 2015 r.	1	34
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według powiatów w 2015 r.	2	35
Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych na 1000 ludności według powiatów w 2015 r.	3	35
Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych na 1000 ludności według powiatów w 2015 r.	4	36
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych według powiatów w 2015 r.	5	36
Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej według powiatów w 2015 r.	6	37
Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej według powiatów w 2015 r.	7	37

CONTENTS

	<i>Page</i>
PREFACE	4
1. METHODOLOGICAL NOTES	15
1.1. Source and scope of data	15
1.2. Main definitions	15
1.3. Other notes	18
SYMBOLS. MAJOR ABBREVIATIONS	19
2. RESULTS OF SURVEYS – SYNTHESIS	20
2.1. Tourism in Małopolskie voivodship against a background of the country and other voivodships	20
2.2. Tourist accommodation establishments	22
2.3. Occupancy of tourist accommodation establishments	25
2.4. Tourists by place of permanent residence	27
2.5. Tourism in Małopolskie voivodship by powiats	31
2.6. Religious and pilgrimage tourism	38
2.6.1. General information	38
2.6.2. Sanctuaries by powiats	41
2.6.3. A size of pilgrimage movement in selected sanctuaries in long-term periods	44
2.6.4. Pilgrimages to Jasna Góra Monastery	45
2.6.5. St. James's pilgrimage route	47
2.6.6. Pope John Paul II pilgrimage routes	49
2.6.7. Mary's pilgrimage route	50
2.6.8. Pilgrimages of Hasidim	51
2.7. Resumé	52

List of tables in the part “RESULTS OF SURVEYS – SYNTHESIS”

	<i>Table</i>	<i>Page</i>
<i>Basic data on tourism by voivodships in 2015</i>	I	20
<i>Tourist accommodation establishments by type of facilities in 2015</i>	II	22
<i>Tourists accommodated and overnight stays in tourist accommodation establishments in 2015</i>	III	25
<i>Bed places and its occupancy in tourist accommodation establishments by powiats in 2015</i>	IV	32
<i>Major sanctuaries and places of worship by powiats in 2015</i>	V	42
<i>Estimated number of pilgrims in national and supra-regional sanctuaries (2002-2011, 2012, 2013, 2014, 2015)</i>	VI	44
<i>Estimated number of pilgrims in selected regional sanctuaries (1991, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)</i>	VII	45
<i>Selected foot pilgrimages to Jasna Góra Monastery (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)</i> ..	VIII	46
<i>Tzadikim graves by localities</i>	IX	51

3. TABLES

<i>General data regarding tourist accommodation establishments by type of facilities (2010, 2014, 2015)</i>	1
<i>General data regarding other tourist accommodation establishments by type of facilities (2010, 2014, 2015)</i>	2
<i>Tourist accommodation establishments by type of facilities, subregions and powiats in 2015</i>	3
<i>Other tourist accommodation establishments by type of facilities, subregions and powiats in 2015</i> ...	4
<i>Bed places in tourist accommodation establishments by type of facilities, subregions and powiats in 2015</i>	5
<i>Bed places in other tourist accommodation establishments by type of facilities, subregions and powiats in 2015</i>	6
<i>Tourists accommodated and overnight stays in tourist accommodation establishments by subregions and powiats in 2015</i>	7
<i>Foreign tourists accommodated in tourist accommodation establishments by type of facilities and permanent residence in 2015</i>	8
<i>Foreign tourists accommodated in other tourist accommodation establishments by type of facilities and permanent residence in 2015</i>	9
<i>Tourists accommodated in tourist accommodation establishments by months and type of facilities in 2015</i>	10
<i>Foreign tourists accommodated in tourist accommodation establishments by months and type of facilities in 2015</i>	11
<i>Overnight stays of foreign tourists in tourist accommodation establishments by type of facilities and permanent residence of tourists in 2015</i>	12
<i>Overnight stays of foreign tourists in other tourist accommodation establishments by type of facilities and permanent residence of tourists in 2015</i>	13
<i>Overnight stays in tourist accommodation establishments by months and type of facilities in 2015</i> ...	14
<i>Overnight stays of foreign tourists in tourist accommodation establishments by months and type of facilities in 2015</i>	15
<i>Rooms rented in hotel facilities by type of facilities, subregions and powiats in 2015</i>	16
<i>Rooms rented by foreign tourists in hotel facilities by type of facilities, subregions and powiats in 2015</i>	17
<i>Rooms rented in hotel facilities by months and type of facilities in 2015</i>	18
<i>Rooms rented by foreign tourists in hotel facilities by months and type of facilities in 2015</i>	19
<i>Occupancy rate of rooms in hotel facilities by months and type of facilities in 2015</i>	20
<i>Occupancy rate of bed places in tourist accommodation establishments by months and type of facilities in 2015</i>	21
<i>Hotels and boarding houses by categories in 2015</i>	22
<i>Catering establishments in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2015</i>	23
<i>Tourist accommodation establishments by powiats and gminas in 2015</i>	24
<i>Circles, clubs, members of the Polish Tourist and Sightseeing Society in 2015</i>	25
<i>Tour and excursion guides in 2015</i>	26
<i>Professional tourism in 2015</i>	27
<i>Regular tourism in 2015</i>	28
<i>Tourist trails in 2015</i>	29
<i>Volunteer Mountain Rescue Service in 2015</i>	30
<i>Volunteer Tatra-Mountain Rescue Service in 2015</i>	31
<i>Participants of rafting on the Dunajec and Poprad rivers in 2015</i>	32
<i>Tourism in national parks in 2014</i>	33

LIST OF GRAPHS

	Graph	Page
<i>Selected rates characterising the occupancy of tourist accommodation establishments by voivodships in 2015</i>	1	21
<i>Bed places in tourist accommodation establishments in 2015</i>	2	23
<i>Structure of hotels by categories in 2015</i>	3	24
<i>Structure of catering establishments in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2015</i>	4	24
<i>Occupancy rate of bed places in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2015</i>	5	26
<i>Occupancy rate of tourist accommodation establishments by months in 2015</i>	6	27
<i>Structure of tourists accommodated and overnight stays in tourist accommodation establishments by place of permanent residence of tourists in 2015</i>	7	28
<i>Average stay of tourists in tourist accommodation establishments in 2015</i>	8	29
<i>Structure of tourists accommodated and overnight stays in tourist accommodation establishments by months in 2015</i>	9	29
<i>Foreign tourists accommodated and overnight stays in tourist accommodation establishments by place of permanent residence in 2015</i>	10	30
<i>Structure of tourists accommodated and overnight stays in tourist accommodation establishments in Kraków and in Małopolskie voivodship by months in 2015</i>	11	31
<i>Occupancy rate of tourist accommodation establishments in Kraków by months in 2015</i>	12	33
<i>Structure of tourist accommodation establishments and bed places by powiats in 2015</i>	13	33
<i>Structure of tourists accommodated in tourist accommodation establishments by powiats in 2015</i>	14	34
<i>Structure of sanctuaries of Roman Catholic Church in 2015</i>	15	40
<i>Share of foreign tourists in total number of tourists by powiats in 2015</i>	16	43
<i>High school graduates and children who made their First Communion (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)</i>	17	46

LIST OF MAPS

	Map	Page
<i>Average number of bed places per 1 tourist accommodation facility by powiats in 2015</i>	1	34
<i>Share of foreign tourists in total number of tourists accommodated in tourist accommodation establishments by powiats in 2015</i>	2	35
<i>Tourists accommodated in tourist accommodation establishments per 1000 population by powiats in 2015</i>	3	35
<i>Overnight stays in tourist accommodation establishments per 1000 population by powiats in 2015</i>	4	36
<i>Occupancy rate of bed places in tourist accommodation establishments by powiats in 2015</i> .	5	36
<i>Accommodation facilities development rate by powiats in 2015</i>	6	37
<i>Accommodation capacity utilization rate by powiats in 2015</i>	7	37

1. UWAGI METODYCZNE

1.1. Źródła i zakres danych

BAZA NOCLEGOWA TURYSTYKI

Informacje o stanie i wykorzystaniu bazy noclegowej turystyki w 2015 r. pochodzą ze stałego badania statystycznego prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny z częstotliwością miesięczną na formularzach KT-1 (Sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego).

Począwszy od 2010 r. rozszerzono zakres podmiotowy badania bazy noclegowej — oprócz obiektów zbiorowego zakwaterowania, sprawozdawczością miesięczną na formularzu KT-1 objęto obiekty indywidualnego zakwaterowania (pokoje gościnne / kwatery prywatne i kwatery agroturystyczne), posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych.

Od 2012 r. zmieniono sposób prezentacji danych w opracowaniach wynikowych. Jako „turystyczne obiekty noclegowe” ujęto wszystkie rodzaje obiektów noclegowych (obiekty zbiorowego i indywidualnego zakwaterowania łącznie).

POZASTATYSTYCZNE ŹRÓDŁA INFORMACJI

Dane o turystyce w parkach narodowych opracowano na podstawie informacji Ministerstwa Środowiska.

Wykorzystano informacje uzyskane bezpośrednio od Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, organizacji zajmujących się ratownictwem górskim a także podmiotów organizujących spływy turystyczne rzekami Dunajec i Poprad. Źródła danych zamieszczono pod odpowiednimi tablicami.

1.2. Objaśnienia podstawowych pojęć

Turysta — osoba podróżująca do miejsca znajdującego się poza jej zwykłym otoczeniem, na czas nie dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy (jeśli podstawowym celem podróży nie jest podjęcie działalności zarobkowej wynagradzanej ze środków pochodzących z odwiedzanego miejsca) oraz korzystająca z zakwaterowania w odwiedzanym miejscu przynajmniej przez jedną noc.

Turystyczny obiekt noclegowy — każde miejsce zakwaterowania, w którym regularnie bądź sporadycznie nocują turyści.

Wśród turystycznych obiektów noclegowych można wyróżnić obiekty hotelowe oraz pozostałe obiekty.

Do **obektów hotelowych** zaliczono: hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe.

Do **pozostałych obiektów** zaliczono: domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, pokoje gościnne (kwatery prywatne), kwatery agroturystyczne, zakłady uzdrowiskowe, inne turystyczne obiekty noclegowe (w niniejszej publikacji określone jako „pozostałe niesklasyfikowane”).

W badaniu przyjęto następujące definicje poszczególnych obiektów noclegowych:

Hotel — obiekt zlokalizowany głównie w zabudowie miejskiej, dysponujący co najmniej 10 pokojami, w tym większość miejsc w pokojach jedno- i dwuosobowych, świadczący szeroki zakres usług związanych z pobytem klientów. Każdy hotel musi zapewnić podawanie śniadań. W zależności od wyposażenia obiektu i zakresu świadczonych usług wyróżnia się pięć kategorii hoteli: najwyższa — 5 gwiazdek, najniższa — 1 gwiazdka. Hotele z kategorią od 5 gwiazdek do 3 gwiazdek włącznie powinny wykazać pokoje z pełnym węzłem higieniczno-sanitarnym oraz restaurację. W hotelu 3-gwiazdkowym dopuszcza się brak restauracji, jeżeli w odległości max. 200 m od obiektu znajduje się restauracja.

Motel — obiekt położony przy drodze, przystosowany do świadczenia usług motoryzacyjnych i dysponujący parkingiem. Motel musi posiadać co najmniej 10 pokoi, w tym większość miejsc w pokojach jedno- i dwuosobowych. Każdy motel musi zapewnić podawanie śniadań. W zależności od wyposażenia obiektu i poziomu świadczonych usług, rozróżnia się pięć kategorii moteli: najwyższa — 5 gwiazdek, najniższa — 1 gwiazdka. Motele z kategorią od 5 gwiazdek do 3 gwiazdek włącznie powinny wykazać pokoje z pełnym węzłem higieniczno-sanitarnym oraz restaurację. W motelu 3-gwiazdkowym dopuszcza się brak restauracji, jeżeli w odległości max. 200 m od obiektu znajduje się restauracja.

Pensjonat — obiekt, który świadczy usługi hotelarskie łącznie z całodziennym wyżywieniem i dysponuje co najmniej 7 pokojami. Musi świadczyć usługi gastronomiczne w formie podawania przynajmniej dwóch posiłków dziennie. W zależności od wyposażenia obiektu i zakresu świadczonych usług rozróżnia się pięć kategorii pensjonatów: najwyższa — 5 gwiazdek, najniższa — 1 gwiazdka. Pensjonaty z kategorią 5 gwiazdek i 4 gwiazdki muszą wykazać pokoje z pełnym węzłem higieniczno-sanitarnym.

Inny obiekt hotelowy — obiekt noclegowy, podzielony na pokoje, podlegający jednemu zarządowi, świadczący pewne usługi, w tym przynajmniej codzienne sprzątanie pokoi, ślanie łóżek i mycie urządzeń sanitarnych (np. obiekt spełniający zadania hotelu, motelu lub pensjonatu, któremu nie została nadana kategoria).

Dom wycieczkowy — obiekt położony na obszarze zabudowanym lub w pobliżu zabudowy, posiadający co najmniej 30 miejsc noclegowych, dostosowany do samoobsługi klientów oraz świadczący minimalny zakres usług związanych z pobytem klientów. Każdy dom wycieczkowy musi stworzyć możliwość skorzystania z usług gastronomicznych lub sporządzenia posiłku. W zależności od wyposażenia obiektu i zakresu świadczonych usług domy wycieczkowe dzieli się na trzy kategorie: najwyższa — kat. I, najniższa — kat. III. Dom wycieczkowy I lub II kategorii musi posiadać przynajmniej jedną placówkę gastronomiczną.

Schronisko — obiekt położony poza obszarem zabudowanym, przy szlakach turystycznych, świadczący minimalny zakres usług związanych z pobytem klientów. Schronisko powinno stworzyć możliwość skorzystania z usług gastronomicznych lub sporządzenia posiłku. Pojęcie "schronisko" nie obejmuje schronisk młodzieżowych.

Schronisko młodzieżowe — obiekt przeznaczony do indywidualnej i grupowej turystyki młodzieżowej, dostosowany do samoobsługi klientów. Schronisko młodzieżowe jest placówką zlokalizowaną w samodzielnym budynku lub w wydzielonej części budynku. W zależności od wyposażenia obiektu i zakresu świadczonych usług schroniska młodzieżowe dzieli się na trzy kategorie: najwyższa — kat. I, najniższa — kat. III.

Szkolne schronisko młodzieżowe — placówka oświatowo-wychowawcza umożliwiająca rozwijanie zainteresowań i uzdolnień oraz korzystanie z różnych form wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Ośrodek wczasowy — obiekt (lub zespół obiektów) noclegowy przeznaczony i przystosowany do świadczenia wyłącznie lub głównie usług związanych z wczasami.

Ośrodek kolonijny — obiekt (lub zespół obiektów) noclegowy przeznaczony i przystosowany do świadczenia wyłącznie lub głównie usług związanych z koloniami.

Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy — obiekt (lub zespół obiektów) przeznaczony i przystosowany trwale do przeprowadzania kursów, konferencji, szkoleń, zjazdów itp. Może być także wykorzystany do świadczenia usług wczasowych.

Dom pracy twórczej — obiekt noclegowy, w którym są zapewnione właściwe warunki do wykonywania pracy twórczej i wypoczynku twórców, wykorzystywany również (głównie przez ich rodziny) jako ośrodek wczasowy.

Zespół domków turystycznych — domek turystyczny to budynek niepodpiwniczony, posiadający nie więcej niż cztery pokoje, dostosowany do świadczenia usług typu hotelarskiego. Domki turystyczne mogą tworzyć zespoły domków turystycznych oraz organizacyjnie wchodzić w skład innych obiektów noclegowych.

Kemping — teren zwykle zadrzewiony, strzeżony, oświetlony, mający stałą obsługę recepcyjną i wyposażony w urządzenia (sanitarne, gastronomiczne, rekreacyjne) umożliwiające turystom nocleg w namiotach, mieszkalnych przyczepach samochodowych, a także przyrządzanie posiłków oraz parkowanie pojazdów samochodowych. W zależności od wyposażenia obiektu i zakresu świadczonych usług, kempingi dzieli się na cztery kategorie: najwyższa — 4 gwiazdki, najniższa — 1 gwiazdka.

Pole biwakowe — wydzielone miejsce niestrzeżone, umożliwiające turystom nocleg w namiotach. Na polu namiotowym znajdują się punkty poboru wody pitnej, podstawowe urządzenia sanitarne i tereny rekreacyjne.

Hostel — obiekt noclegowy o standardzie różniącym się od obiektów hotelowych głównie liczbą miejsc w pokojach, łózkami piętrowymi i współdzieleniem części wyposażenia oraz pomieszczeń przeznaczonych dla gości (np. wspólna kuchnia, łazienka). Charakterystyczne dla hostelu jest wynajmowanie łóżka, a nie pokoju. Pokoje w hostelach to najczęściej dormy, czyli pokoje wieloosobowe, a także pokoje indywidualne: 1-, 2- i 3-osobowe.

Zakład uzdrowiskowy — zakład świadczący usługi w zakresie opieki zdrowotnej, położony na terenie uzdrowiska i wykorzystujący przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych naturalne zasoby lecznicze uzdrowiska. Zakłady uzdrowiskowe wykazują wszystkie miejsca noclegowe przeznaczone do dyspozycji turystów, w tym kuracjuszy.

Pokoje gościnne / kwatery prywatne — rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią umeblowane pomieszczenia i lokale (z wyjątkiem kwater agroturystycznych) w mieszkaniach, domach i innych budynkach mieszkalnych należących do osób fizycznych lub prawnych (z wyjątkiem rolników), wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.

Kwatera agroturystyczna — rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią pokoje i domy mieszkalne oraz przystosowane budynki gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach wiejskich (rolnych, hodowlanych, ogrodniczych czy rybackich), będące własnością rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.

Pozostałe niesklasyfikowane — obiekty, które w czasie niepełnego wykorzystania zgodnie z ich przeznaczeniem lub w części, pełnią funkcję obiektu noclegowego dla turystów. Są to m.in. internaty, domy studenckie, a od 2009 r. zaliczane są tutaj obiekty do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego.

Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych obejmują wszystkie restauracje, bary, stołówki i punkty gastronomiczne zlokalizowane na terenie danego obiektu, bez względu na właściciela i dostępność (ogólnodostępne, tylko dla gości). Do barów — zalicza się także: kawiarnie, winiarnie, piwiarnie, jadłodajnie itp. Do punktów gastronomicznych zalicza się inne placówki gastronomiczne, np. smażalnie, pijalnie, lodziarnie, bufety (w tym podawanie śniadań).

W badaniu bazy noclegowej turystyki zastosowano następujące rozwiązania:

- dane dotyczące liczby obiektów i miejsc noclegowych obejmują wszystkie obiekty czynne w dniu 31 VII oraz obiekty nieczynne w tym dniu, ale czynne w innych dniach badanego miesiąca; przyjęto dla nich maksymalną liczbę miejsc,
- do liczby dni działalności obiektu nie wlicza się przerw międzyturnusowych, z powodu remontu, dezynfekcji itp.,
- przez obiekt czynny rozumie się obiekt, którego co najmniej część jest dostępna dla turystów (niezależnie od tego, czy jest on faktycznie wykorzystywany) w badanym okresie,
- stopień wykorzystania obiektu — wyrażony w procentach — wynika z porównania faktycznie udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych (suma miejsc noclegowych przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu), a dodatkowo dla hoteli, moteli, pensjonatów i innych obiektów hotelowych — z porównania faktycznie wynajętych pokoi do nominalnej liczby pokoi (suma pokoi przygotowanych w każdym dniu działalności obiektu),
- osoby korzystające z noclegów, to liczba osób (turystów), które rozpoczęły pobyt w obiekcie w danym miesiącu (tj. zostały zameldowane); oznacza to, że osoby przebywające na przełomie miesięcy w opracowaniach będą ujmowane tylko raz, czyli będą wykazywane tylko w jednym miesiącu (tj. w chwili zameldowania),
- udzielone noclegi (osobonocze) to suma iloczynów liczby osób (turystów) i liczby dni (nocy) ich pobytu,
- liczba wynajętych pokoi w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych stanowi sumę pokoi wynajętych w każdym dniu działalności obiektu, bez względu na liczbę osób (turystów) nocujących w tych pokojach.

Przewodnik turystyczny — osoba zawodowo oprowadzająca turystów lub odwiedzających po wybranych obszarach, miejscowościach i obiektach, udzielająca o nich fachowej informacji oraz sprawująca nad turystami lub odwiedzającymi opiekę w zakresie wynikającym z umowy.

1.3. Pozostałe uwagi

- W tablicy 24 zamieszczono te gminy, w których znajdowały się turystyczne obiekty noclegowe.
- Do obliczenia wskaźników charakteryzujących intensywność ruchu turystycznego wykorzystano faktyczną liczbę ludności według stanu w dniu 30 czerwca 2015 r. oraz informacje o powierzchni gmin według stanu w dniu 1 stycznia 2015 r.
- Ze względu na zaokrąglenia danych w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

1. METHODOLOGICAL NOTES

1.1. Source and scope of data

TOURIST BOARDING FACILITIES

Information regarding state and occupancy of tourist boarding facilities in 2014 come from regular statistical surveys conducted every month by the Central Statistical Office on KT-1 forms (Report of the occupancy of a tourist accommodation establishment).

Since 2010 the subject scope of the survey of boarding facilities has been broadened — apart from collective accommodation establishments, monthly reports KT-1 include private tourist accommodation establishments (rooms for rent / guest rooms and agrotourism lodgings) having 10 and more bed places.

Since 2012 the way of data presentation in elaboration has been changed. All types of accommodation establishments (collective and private) are classified jointly as “tourist accommodation establishments”.

NON-STATISTICAL SOURCES OF INFORMATION

Data on tourism in national parks were compiled on the basis of information of the Ministry of Environment. The publication presents data obtained directly from the Polish Tourist and Sightseeing Society, organization involved in mountain rescue and entities organizing tourist rafting on the rivers Dunajec and Poprad. Data sources are provided under the respective tables.

1.2. Main definitions

A **tourist** is a person travelling to place outside his/her usual environment for a period no longer than 12 consecutive months, whose main purpose of trip is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited as well as accommodated in the place visited for at least one night.

Tourist accommodation establishment — any place for accommodation that regularly or occasionally accommodated tourists.

Hotel facilities and other facilities may be distinguished among tourist accommodation establishments.

Hotel facilities include: hotels, motels, boarding houses and similar establishments.

Other facilities include: excursion hostels, shelters, youth hostels, school youth hostels, holiday centres, holiday youth centres, training recreational centres, creative arts centres, complexes of tourist cottages, camping sites, tent camp sites, hostels, rooms for rent / guest rooms, agrotourism lodgings, health establishments, other tourist accommodation establishments (in this publication defined as “other not classified establishments”).

In the survey the following definitions of particular tourist accommodation facilities have been adopted:

Hotel — a facility located most often in the urban areas, with at least 10 rooms, most of which are single or double rooms, providing a wide range of services for clients staying at the establishment. Every hotel must provide catering services including breakfasts. Depending on the facility furnishing and the range of the services being rendered, five categories are attributed: the highest — 5 stars, the lowest — 1 star. Hotels with a category from 5 stars to 3 stars inclusive should show rooms with full bathroom hygiene and sanitation and a restaurant. The 3 stars hotel may be the lack of restaurant, if the max. 200 m from the hotel is a restaurant.

Motel — a facility located in a road adapted to provide car services, and offers car parking. Motel must have at least 10 rooms, most of which are one-person or two-person rooms. Every motel must to provide catering services including breakfasts. Depending on the facility furnishing and level of services being rendered, five categories of motels are attributed: the highest — 5 stars, the lowest — 1 star. Motels with a category from 5 stars to 3 stars inclusive should show rooms with full bathroom hygiene and sanitation and a restaurant. The three-star motel may be the lack of restaurant, if the max. 200 m from the hotel is a restaurant.

Boarding house — an accommodation establishment which provides hotel services, offers two meals a day and has at least 7 rooms. It has to provide catering services. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, five categories of boarding houses are distinguished: top - 5 stars, lowest - 1 star. Boarding houses to the category of 5 stars and 4 stars must show rooms with full bathroom hygiene and sanitation.

Similar establishment — a lodging place divided into rooms and managed by one board, rendering specified services, including room service, bed-making and cleaning of sanitary facilities, at least on a daily basis (e.g., a building meeting the requirement for a hotel, motel or lodging house that has not obtained a category).

Excursion hostel — an establishment located in the built-up area or in the vicinity of buildings, with at least 30 bed places, adopted to self-service of the clients, and offering a minimal scope of services associated with the client stay. Each excursion hostel must have an opportunity to make use of food service or preparation of food. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, three categories of excursion hotels are distinguished: the highest — cat. I, the lowest — cat. III. Excursion hostel cat. I or cat. II must have at least one catering establishment.

Shelter — a facility located outside built-up areas along tourist routes, providing a minimum range of services related to users. Shelter should give an opportunity to make use of food service or preparation of food. The concept of "shelter" does not include youth shelters.

Youth hostel — an establishment for individual and group tourism, providing overnight lodging, particularly for young people, adapted to self-service of the clients. A youth hostel is an establishment located in a building or a designated part of a building. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, three categories of youth hostels are distinguished: the highest — I category, the lowest — category III.

School youth hostel — an educational establishment where interests and talents can be developed as well as different kinds of rest and free time can be organized.

Holiday centre — an accommodation establishment (or a set of establishments) designed and adapted to provide exclusively or mainly services connected with holidays.

Holiday youth center — an accommodation establishment (or a set of establishments) designed and adapted to provide exclusively or mainly services connected with holiday camps for children.

Training-recreational centre — an accommodation establishment (or a set of establishments) designed and permanently adapted to hold courses, conferences, trainings and conventions etc. It can also be adapted to provide holiday services.

Creative arts centre — an establishment providing overnight lodging, which assures adequate conditions for creative work and recreation of artists, also used as a holiday centre (mainly by their families).

Complexes of tourist cottages — tourist cottage — a building without a cellar, with no more than four rooms, adapted to provide hotel services. Tourist cottages can form complexes of tourist cottages and be organizationally included in other accommodation establishments.

Camping site — the area — typically wooded — guarded, lighted, with constant support for reception and fitted with devices (sanitation, catering, leisure) enabling tourists stay in tents, trailers, motor housing, as well as preparation of meals and parking vehicles. Depending on the equipment facility and range of services provided, camping sites are divided into four categories: the highest — 4 stars, the lowest — 1 star.

Tent camp site — a place sectioned off non-guarded, marked and provisionally fenced, which enables the tourists to stay the night in tents. There are drinking water drawing points, necessary sanitary equipment and recreational area.

Hostel — an accommodation establishment of a standard different from the hotels mainly in the number of bed places in rooms, bunk beds and sharing of equipment and spaces available for guests (e.g. common kitchen / bathroom). Characteristic for the hostel is renting a bed not a room. The rooms in hostels are usually dormitories and individual rooms with 1 -, 2 - and 3 - bed places.

Health establishment — an establishment providing health care services, located in the area of a health resort and using its natural resources when providing health care services.

Rooms for rent / guest rooms — type of tourist accommodation, which are furnished rooms and flats (excluding agrotourism lodgings) in apartments, houses and other buildings belonging to the natural or legal persons (except farmers) and rented for a fee for tourists.

Agrotourism lodging — type of tourist accommodation, which are rooms and other buildings prepared (by adaptation) in rural households (agricultural, farming, gardening and fishing) owned by farmers and rented for a fee for tourists.

Other not classified establishments — establishments, which function as tourist accommodation establishments, in the period of not being fully used according to their own purpose. These include among others dormitories, halls of residence for students, and since 2009 weekend and holiday accommodation establishment have been included here.

Catering establishments in tourist accommodation establishments include all catering facilities and outlets located on the premises of a given tourist accommodation establishment regardless the ownership and accessibility (generally accessible, for guests only). Bars include also coffee houses, wine-bars, pubs, eating houses etc. Catering outlets include other catering establishments such as: fry houses, drink bars, ice cream parlours and snack-bars (of which offering breakfasts).

The following solutions were adopted in the survey on the tourist boarding facilities:

- data concerning the number of establishments and bed places cover all establishments open on 31 July and establishments closed on 31 July, but open on other days of the surveyed month; the maximum number of places has been accepted for them,
- the number of days of establishment activity does not include breaks between periods, caused by repairs, disinfection, etc.,
- an active establishment is understood as an establishment which was accessible to tourists, at least in part (regardless of the actual occupancy), during the surveyed period,
- the occupancy rate — presented in percentage — results from the comparison of actually provided accommodations with the nominal number of bed places (total bed places prepared for tourists on each activity day of the establishment), and for hotels, motels, boarding houses and other hotel establishments additionally from the comparison of actually rented rooms and the nominal number of rooms (total rooms prepared on each activity day of the establishment),
- the number of tourists accommodated is the number of persons (tourists), who began their stay in an establishment in a given month (i.e. who checked in); this means that the persons staying in the establishment at the turn of months will only be included in the survey once, which means that they will only be listed for one month (i.e. at the time of registration),
- number of overnight stays (nights per capita) is the product of persons (tourists) and the number of days (nights) of their stay,
- number of rented rooms in hotels, motels, boarding houses and other hotel establishments is the total of rooms rented in each day of the establishment's activity, regardless of the number of persons (tourists) accommodated in these rooms.

Tourist guide — a person whose profession is to guide tourists or visitors in certain areas, places and sites, who provides professional information about those areas, places and sites, and takes care of the tourists or visitors as set in the contract.

1.3. Other notes

- Table 24 contains gminas in which there were collective tourist accommodation facilities.
- Actual number of population as of 30 June 2015 as well as information on the area of gminas as of 1 January 2015 were used in calculations characterizing the intensity of tourist traffic.
- Due to the electronic method of data processing, in some cases sums of components can differ from the amount given in the item "total".

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH SYMBOLS

Kreska (–) — zjawisko nie wystąpiło.
magnitude zero.

Znak × — wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe.
not applicable due to the layout of a table.

Znak (.) — zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
data not available or not reliable.

„W tym” — oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.
„Of which” — *indicates that not all elements of the sum are given.*

WAŻNIEJSZE SKRÓTY MAJOR ABBREVIATIONS

tys. = tysiąc
thous. = thousand

mln = milion
million

m = metr
metre

km = kilometr
kilometre

km² = kilometr kwadratowy
square kilometre

ha = hektar
hectare

cd. = ciąg dalszy
cont. = continued

dok. = dokończenie
cont. = continued

tabl. = tablica
table

p. proc. = punkt procentowy
pp = percentage point

kat. = kategoria
cat. = category

tj. = to jest
i.e. = that is

2. WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA

2.1. Turystyka w województwie małopolskim na tle kraju i innych województw

Województwo małopolskie miało niezmiennie wysoką pozycję w ogólnokrajowej gospodarce turystycznej. Oprócz naturalnych walorów przyrodniczych, kulturowych, czy uzdrowiskowych — dysponowało dobrze rozwiniętą turystyczną bazą noclegową a także gastronomiczną i pod tymi względami miało zarówno znaczący udział w skali ogólnokrajowej jak i wysoką lokatę wśród innych województw. Pod względem liczby miejsc noclegowych ogółem w lipcu 2015 r. województwo małopolskie było 3. województwem w kraju, a ze względu na liczbę miejsc całorocznych zajmowało 1. lokatę.

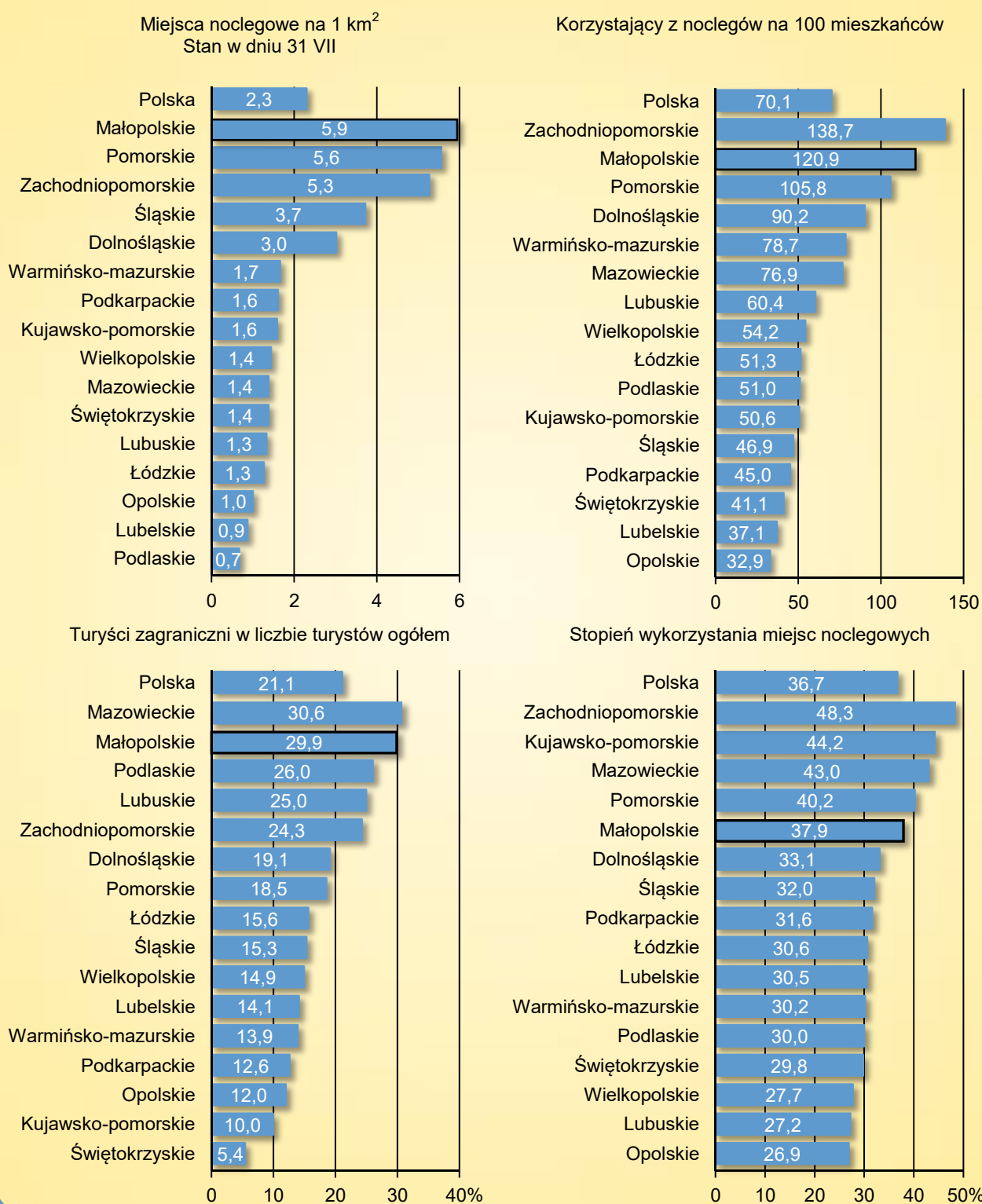
TABL. I. PODSTAWOWE DANE Z ZAKRESU TURYSTYKI WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2015 R.

Województwa	Miejsca noclegowe		Pokoje w obiektach hotelowych	Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi	
	ogółem	całoroczne		ogółem	turyści zagraniczni	ogółem	turytom zagranicznym
	stan w dniu 31 VII						
POLSKA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dolnośląskie	8,5	11,5	10,5	9,7	8,8	9,6	8,4
Kujawsko-pomorskie	4,0	4,4	3,9	3,9	1,8	5,1	1,7
Lubelskie	3,1	3,0	3,0	2,9	2,0	2,4	1,2
Lubuskie	2,6	2,2	2,6	2,3	2,7	1,8	2,0
Łódzkie	3,3	4,1	5,2	4,8	3,5	3,2	2,7
Małopolskie	12,7	16,1	13,4	15,1	21,4	15,4	21,4
Mazowieckie	6,9	9,2	13,5	15,2	22,1	9,9	17,1
Opolskie	1,3	1,4	1,4	1,2	0,7	1,0	0,7
Podkarpackie	4,0	4,8	3,9	3,6	2,1	3,9	1,5
Podlaskie	1,9	2,0	2,0	2,3	2,8	1,6	1,6
Pomorskie	14,3	8,5	8,3	9,1	8,0	11,1	8,2
Śląskie	6,5	8,7	8,9	8,0	5,8	6,9	4,8
Świętokrzyskie	2,3	2,7	2,9	1,9	0,5	2,1	0,5
Warmińsko-mazurskie	5,6	4,6	5,1	4,2	2,8	4,0	2,8
Wielkopolskie	6,0	6,2	7,6	7,0	4,9	4,7	3,9
Zachodniopomorskie	17,0	10,6	7,8	8,8	10,1	17,3	21,5

Pod względem ogólnej liczby korzystających z noclegów województwo małopolskie zajmowało 2. lokatę wśród wszystkich województw (nieco więcej turystów gościło tylko w województwie mazowieckim). Również 2. miejsce (po województwie zachodniopomorskim) zajmowało przy przyjęciu za kryterium liczbę udzielonych noclegów. Wysokie, 2. lokaty w kraju, zajmowało województwo także pod względem liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów oraz udzielonych im noclegów (w 2014 r. w obu przypadkach było to 1. miejsce).

Wskaźniki natężenia ruchu turystycznego w stosunku do liczby faktycznych mieszkańców oraz inne miary względne, charakteryzujące turystykę, kształtowały się w województwie małopolskim powyżej przeciętnych w kraju i pozwalały na zajmowanie czołowych lokat wśród 16 województw.

WYKRES 1. WYBRANE WSKAŹNIKI CHARAKTERYZUJĄCE WYKORZYSTANIE TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2015 R.

Wśród liczącej 38 jednostek górnej grupy decylowej krajowego rankingu powiatów i miast na prawach powiatu, posortowanych według liczby noclegów udzielonych w turystycznych obiektach noclegowych, znalazły się na wysokich pozycjach (podobnie jak w poprzednich latach) 4 powiaty z województwa małopolskiego. Kraków zajmował 2. lokatę (po Warszawie), 4. miejsce zajmował powiat tatrzański, powiat nowosądecki był na 6. pozycji, a nowotarski — na 22.

2.2. Baza turystycznych obiektów noclegowych

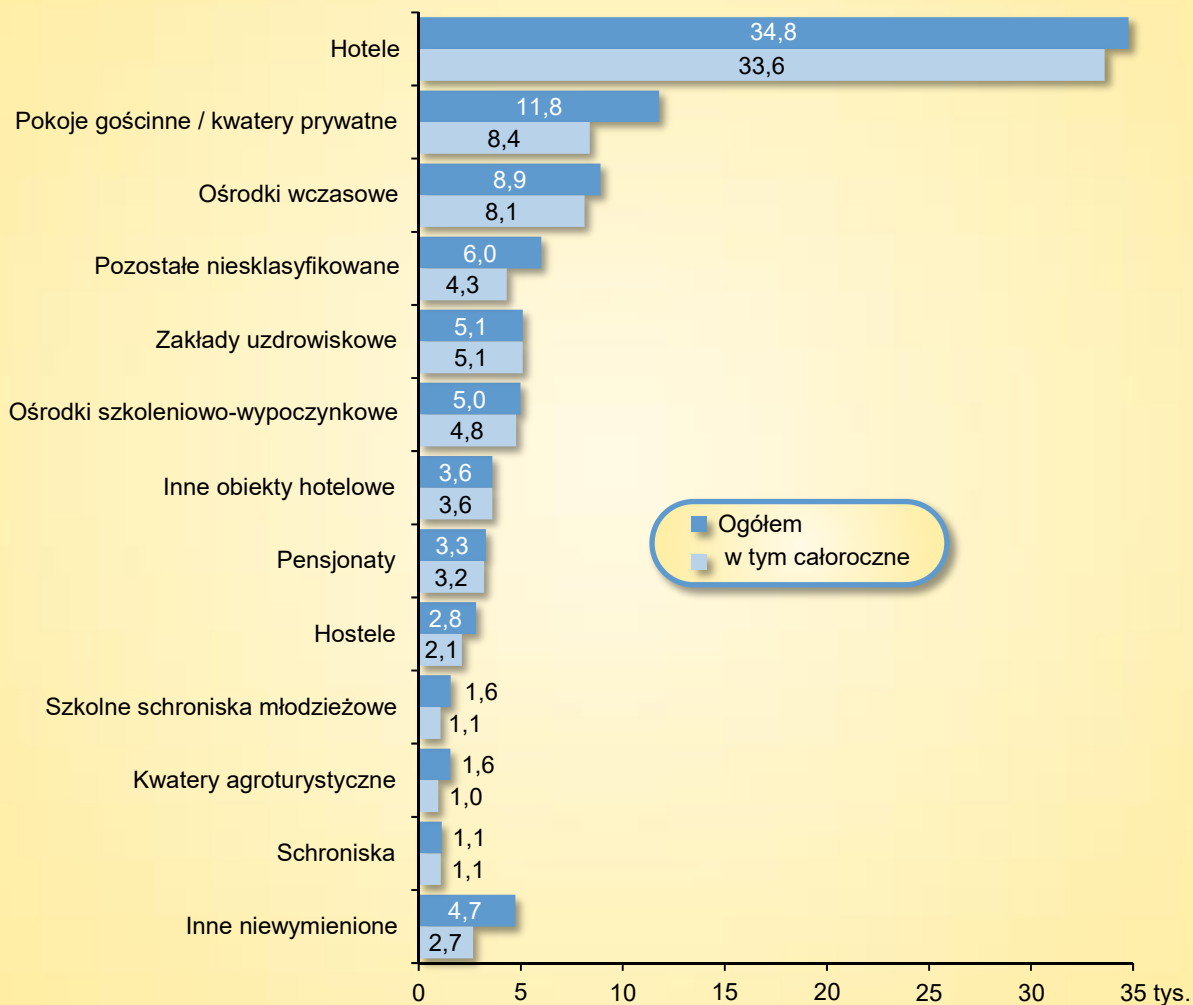
W końcu lipca 2015 r. w województwie małopolskim sprawozdawczością objęto 1448 turystycznych obiektów noclegowych, z których 467 stanowiły obiekty hotelowe, a 981 — obiekty pozostałe. Znaczący był wśród nich udział pokoi gościnnych (kwater prywatnych) oraz kwater agroturystycznych (łącznie 545 obiektów). W stosunku do stanu sprzed roku przybyło 18 obiektów hotelowych (w tym o 15 powiększyła się baza hoteli), a liczba obiektów pozostałych wzrosła o 12. Ponad połowę hoteli (179, tj. 56,8%) stanowiły obiekty oznaczone kategorią 3-gwiazdkową, 62 hotele (19,7%) miały kategorię 4-gwiazdkową, a najwyższą 5-gwiazdkową kategorię posiadało 14 hoteli (4,4%).

TABL. II. TURYSTYCZNE OBIEKTY NOCLEGOWE WEDŁUG RODZAJÓW OBIEKTÓW W 2015 R.
Stan w dniu 31 VII

Wyszczególnienie	Obiekty			Miejsca noclegowe				
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	2014 = 100	razem	w tym całoroczne	w odsetkach	2014 = 100	przypadające na 1 obiekt
				w tysiącach				
OGÓŁEM	1448	100,0	102,1	90,3	79,0	100,0	103,6	62,4
Obiekty hotelowe	467	32,3	104,0	42,0	40,7	46,6	103,7	90,0
Hotele	315	21,8	105,0	34,8	33,6	38,5	103,9	110,4
Motele	9	0,6	128,6	0,3	0,3	0,4	113,3	39,7
Pensjonaty	73	5,1	105,8	3,3	3,2	3,7	101,4	45,1
Inne obiekty hotelowe	70	4,8	95,9	3,6	3,6	4,0	103,7	51,6
Pozostałe obiekty	981	67,7	101,2	48,3	38,3	53,4	103,4	49,2
Domy wycieczkowe	8	0,5	88,9	0,5	0,4	0,5	91,2	59,8
Schroniska	20	1,4	95,2	1,1	1,1	1,3	99,9	57,1
Schroniska młodzieżowe	4	0,3	100,0	0,4	0,4	0,4	90,8	98,5
Szkolne schroniska młodzieżowe	27	1,9	108,0	1,6	1,1	1,7	103,9	58,5
Ośrodki wczasowe	106	7,3	110,4	8,9	8,1	9,9	110,5	84,1
Ośrodki kolonijne	10	0,7	166,7	0,6	0,6	0,7	147,0	63,8
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	62	4,3	101,6	5,0	4,8	5,5	103,9	80,4
Domy pracy twórczej	10	0,7	100,0	0,3	0,3	0,3	98,7	30,8
Zespoły domków turystycznych	14	1,0	116,7	1,0	0,3	1,1	114,8	68,1
Kempingi	10	0,7	100,0	1,0	0,3	1,1	96,2	101,2
Pola biwakowe	8	0,5	100,0	0,6	–	0,7	105,3	75,0
Hostele	38	2,6	102,7	2,8	2,1	3,1	100,4	73,9
Zakłady uzdrowiskowe.....	39	2,7	108,3	5,1	5,1	5,6	108,4	130,8
Pokoje gościnne / kwatery prywatne	449	31,0	100,0	11,8	8,4	13,1	98,3	26,3
Kwatery agroturystyczne	96	6,6	96,0	1,6	1,0	1,7	99,7	16,2
Pozostałe niesklasyfikowane ..	80	5,5	94,1	6,0	4,3	6,7	101,1	75,1

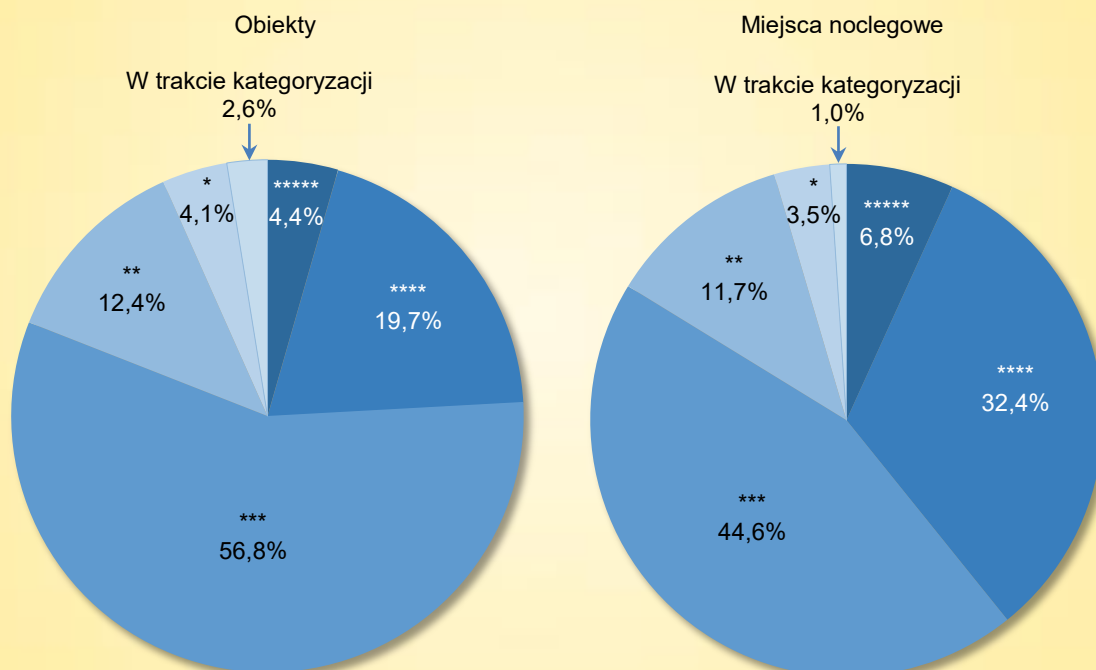
W stosunku do stanu w końcu lipca 2014 r. liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych zwiększyła się o 3,1 tys. i wyniosła 90,3 tys. Wzrosła liczba miejsc noclegowych w większości rodzajów obiektów, a najwięcej w hotelach — o 1,3 tys. Z ogólnej liczby — 79,0 tys. miejsc miało charakter całoroczny, zaś 11,3 tys. (12,5%) stanowiły miejsca dostępne dla turystów przez część roku. Liczba miejsc całorocznych wzrosła o 2,6 tys. (o 3,4%), natomiast sezonowych — o 0,5 tys. (o 4,8%).

WYKRES 2. MIEJSCA NOCLEGOWE W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH W 2015 R.
Stan w dniu 31 VII

Nadal zauważalny jest wzrost znaczenia hoteli w turystycznej bazie noclegowej, a także poprawa ich standardu. Udział miejsc noclegowych w hotelach w stosunku do ogólnej liczby miejsc w turystycznych obiektach noclegowych, wynoszący 38,5%, zwiększył się o 0,1 p. proc. Najbardziej wzrosła liczba miejsc noclegowych w hotelach 3-gwiazdkowych (o 1,0 tys. miejsc, tj. o 6,6%) oraz 4-gwiazdkowych (o 0,9 tys. miejsc, tj. o 8,8%), do poziomu odpowiednio: 15,5 tys. i 11,3 tys. miejsc noclegowych. W hotelach 5-gwiazdkowych było 2,4 tys. miejsc (wzrost 0,1 tys., tj. o 2,3%). Obniżyła się natomiast liczba miejsc noclegowych w hotelach oznaczonych kategorią 2-gwiazdkową (o 0,7 tys., tj. o 14,7%) i wyniosła 4,1 tys. oraz 1-gwiazdkową (o 0,0 tys., tj. o 3,0%), do stanu 1,2 tys.

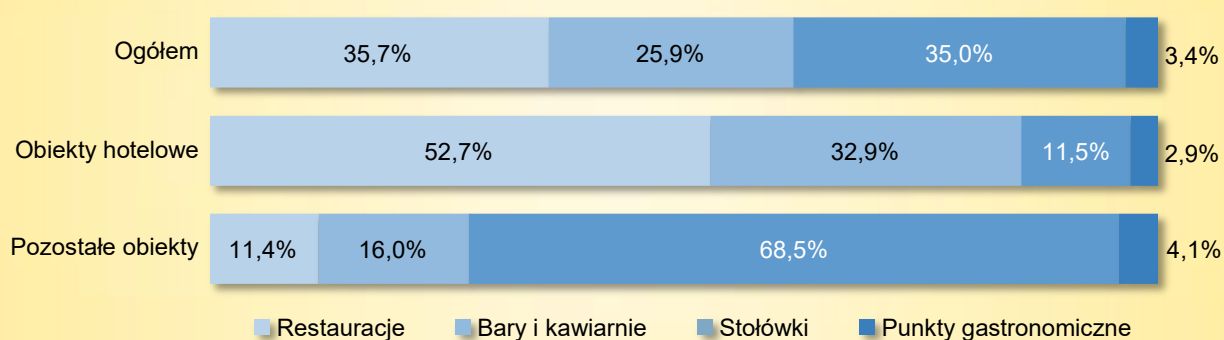
WYKRES 3. STRUKTURA HOTELI WEDŁUG KATEGORII OBIEKTÓW W 2015 R.
Stan w dniu 31 VII

W końcu lipca 2015 r. w turystycznych obiektach noclegowych były 1123 placówki gastronomiczne: 401 restauracji, 291 barów i kawiarni, 393 stołówki oraz 38 punktów gastronomicznych. Na 100 turystycznych obiektów noclegowych przypadało średnio 78 placówek gastronomicznych (141 w obiektach hotelowych, a 47 — w pozostałych obiektach). W hotelach mieściło się 74,6% restauracji działających w turystycznych obiektach noclegowych oraz 64,9% barów. Z kolei najwięcej stołówek prowadziło działalność w pokojach gościnnych (kwaterach prywatnych) — 24,2%, ośrodkach wczasowych — 18,8% i pensjonatach — 10,2%.

Baza gastronomiczna w turystycznych obiektach noclegowych powiększyła się (w porównaniu do stanu w końcu lipca 2014 r.) łącznie o: 22 restauracje, 22 bary i kawiarnie i 7 stołówek, mniej było natomiast punktów gastronomicznych — o 6.

WYKRES 4. STRUKTURA PLACÓWEK GASTRONOMICZNYCH
W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG RODZAJÓW W 2015 R.
Stan w dniu 31 VII

2.3. Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych

W 2015 r. w turystycznych obiektach noclegowych w województwie małopolskim zatrzymało się 4075,0 tys. turystów. W porównaniu z rokiem poprzednim było to więcej o 326,6 tys. osób, z tego w obiektach hotelowych — o 248,0 tys., a w obiektach pozostałych — o 78,6 tys. Wzrost liczby turystów korzystających z noclegów odnotowano w większości rodzajów obiektów; największy w hotelach (o 222,8 tys.), a następnie w hostelach (o 26,7 tys.) i zakładach uzdrowiskowych (o 16,7 tys.). Jedynie w 4 rodzajach obiektów skorzystało z noclegów mniej osób niż w poprzednim roku, a największy spadek dotyczył szkolnych schronisk młodzieżowych (o 1,8 tys.) oraz pozostałych obiektów noclegowych (o 1,8 tys.).

TABL. III. KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW I UDZIELONE NOCLEGI W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH W 2015 R.

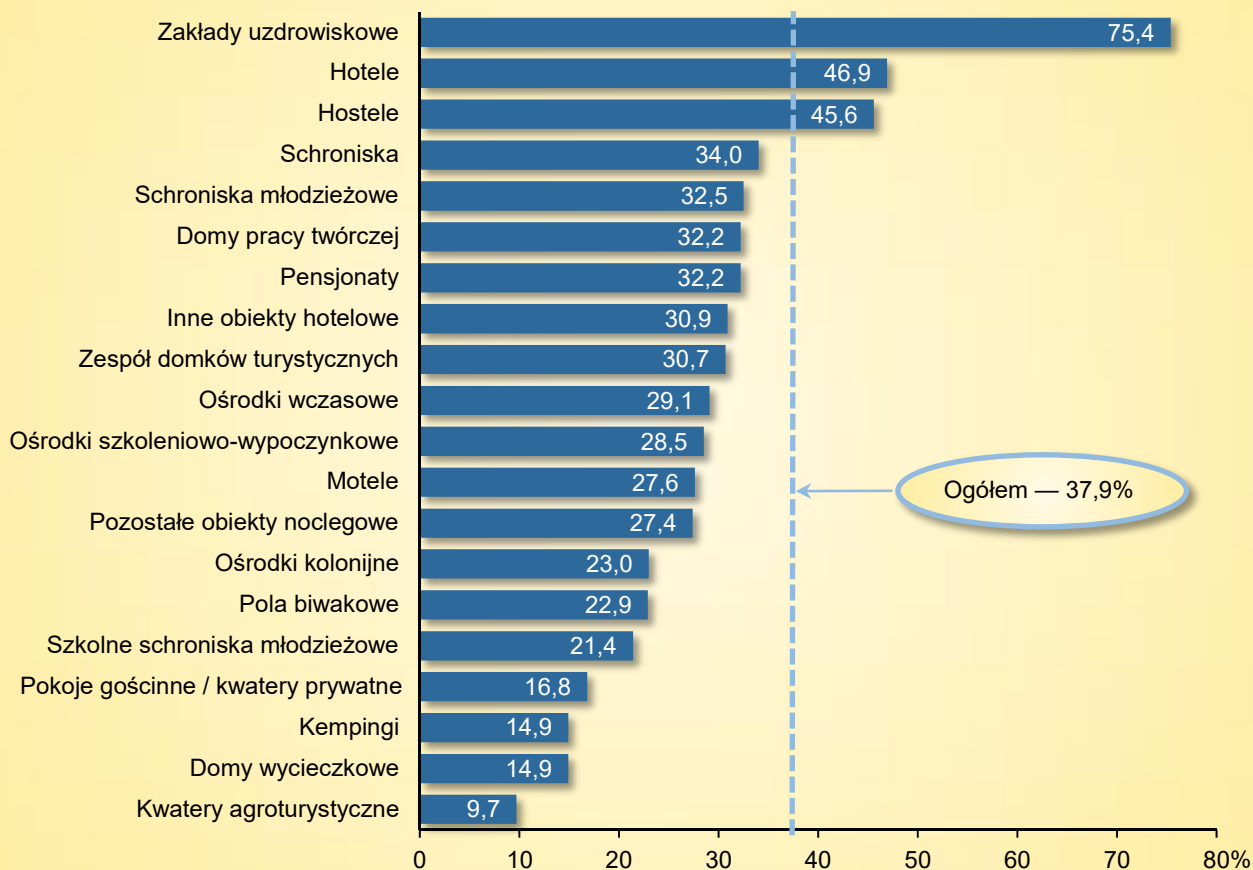
Wyszczególnienie	Korzystający z noclegów			Udzielone noclegi			Średni czas pobytu turysty w dniach
	w tysiącach	w odsetkach	2014 = 100	w tysiącach	w odsetkach	2014 = 100	
OGÓŁEM	4075,0	100,0	108,7	10942,8	100,0	107,6	2,7
Obiekty hotelowe	2944,8	72,3	109,2	6452,8	59,0	109,8	2,2
Hotele	2669,5	65,5	109,1	5658,2	51,7	110,2	2,1
Motele	18,8	0,5	105,0	33,8	0,3	105,6	1,8
Pensjonaty	111,2	2,7	112,0	364,9	3,4	107,6	3,3
Inne obiekty hotelowe	145,3	3,6	109,3	395,9	3,6	107,8	2,7
Pozostałe obiekty	1130,2	27,7	107,5	4490,0	41,0	104,6	4,0
Domy wycieczkowe	5,7	0,1	101,2	21,4	0,2	99,1	3,7
Schroniska	78,7	1,9	102,0	129,1	1,2	101,5	1,6
Schroniska młodzieżowe ..	22,4	0,5	103,7	46,2	0,4	105,6	2,1
Szkolne schroniska młodzieżowe	43,2	1,1	96,0	93,6	0,8	97,6	2,2
Ośrodki wczasowe	176,8	4,3	103,2	794,4	7,3	102,1	4,5
Ośrodki kolonijne	8,1	0,2	191,0	39,9	0,4	179,3	4,9
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	128,9	3,2	111,0	437,2	4,0	106,5	3,4
Domy pracy twórczej	6,8	0,2	98,0	34,7	0,3	95,0	5,1
Zespoły domków turystycznych	27,9	0,7	116,7	65,5	0,6	105,6	2,3
Kempingi	12,1	0,3	93,7	29,5	0,3	94,6	2,4
Pola biwakowe	4,8	0,1	123,3	13,2	0,1	129,3	2,7
Hostele	179,9	4,4	117,5	366,1	3,3	115,0	2,0
Zakłady uzdrowiskowe	109,1	2,7	118,1	1348,5	12,3	105,3	12,4
Pokoje gościnne / kwatery prywatne	153,4	3,8	105,6	580,9	5,3	102,3	3,8
Kwatery agroturystyczne ..	11,5	0,3	121,2	41,5	0,4	132,7	3,6
Pozostałe niesklasyfikowane	160,9	3,9	98,9	448,3	4,1	98,8	2,8

Liczba noclegów udzielonych w 2015 r. w turystycznych obiektach noclegowych wyniosła 10942,8 tys. i zwiększyła się w porównaniu z poprzednim rokiem o 776,7 tys. W obiektach hotelowych udzielono więcej o 578,3 tys. noclegów, a w pozostałych obiektach — o 198,4 tys. Największy bezwzględny przyrost osobonocy dotyczył hoteli (o 522,3 tys.) oraz zakładów uzdrowiskowych (o 67,5 tys.) i hosteli (o 47,7 tys.). W 5 rodzajach obiektów liczba udzielonych noclegów obniżyła się, a najwięcej — w grupie pozostałe obiekty noclegowe. Nie uległa zmianie średnia długość pobytu turysty w obiekcie, trwająca najdłużej (zgodnie z przeznaczeniem obiektów), w zakładach uzdrowiskowych, zaś najkrócej — w schroniskach.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w województwie małopolskim średnio w roku ukształtował się na poziomie 37,9% (więcej o 1,9 p. proc. w stosunku do 2014 r.). Najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych (podobnie jak w poprzednim roku) odnotowano w zakładach uzdrowiskowych (75,4%), a następnie w hotelach (46,9%) i hostelach (45,6%). W pozostałych rodzajach obiektów stopień wykorzystania miejsc noclegowych kształtował się poniżej przeciętnego w województwie, a najniższy dotyczył kwater agroturystycznych.

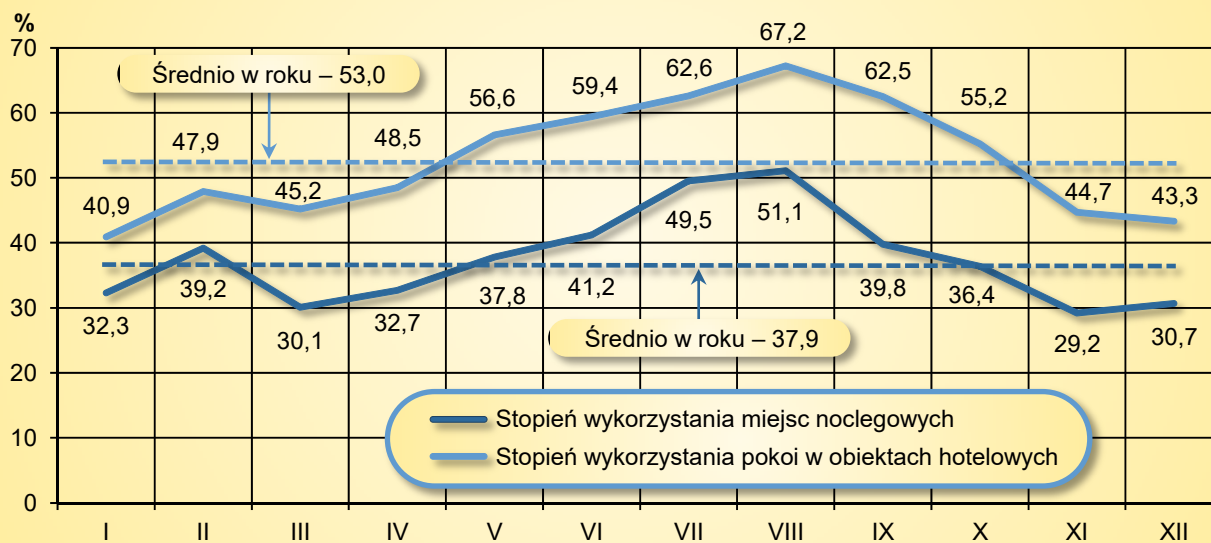
WYKRES 5. STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG RODZAJÓW OBIEKTÓW W 2015 R.

U w a g a. Obiekty posortowano malejąco według stopnia wykorzystania miejsc noclegowych.

Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych również się zwiększył (o 2,9 p. proc. w stosunku do 2014 r.) i wyniósł 53,0%. Powyżej przeciętnego w roku kształtował się od maja do października, a w podziale według poszczególnych rodzajów obiektów hotelowych — w hotelach (56,1%).

WYKRES 6. STOPIEŃ WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH WEDŁUG MIESIĘCY W 2015 R.

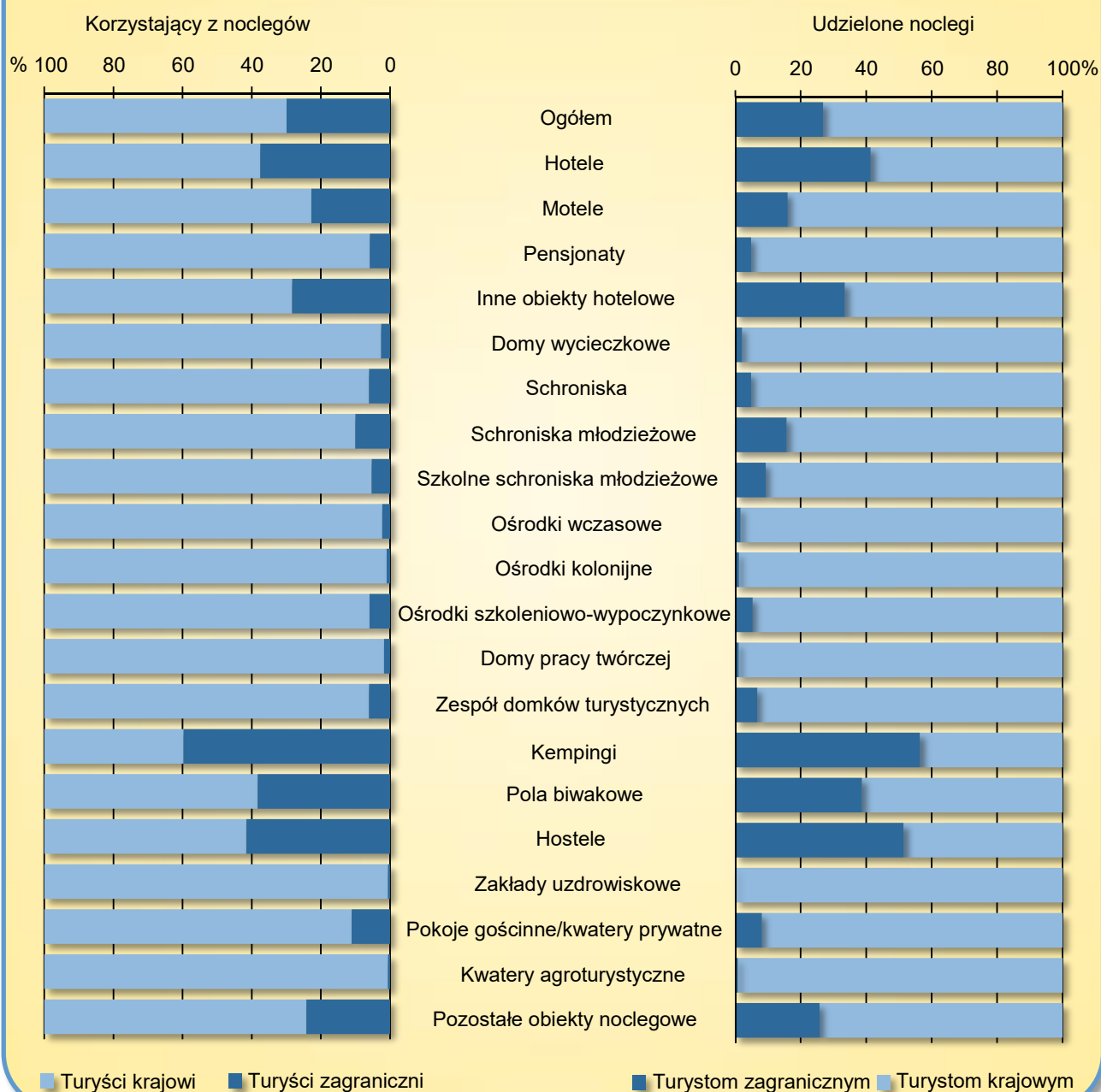

2.4. Turyści według miejsca stałego zamieszkania

W 2015 r. w województwie małopolskim wśród korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych było 2856,9 tys. turystów krajowych. Ich liczba w stosunku do poprzedniego roku wzrosła o 299,7 tys. (o 11,7%), a udział w stosunku do ogólnej liczby turystów wyniósł 70,1% (o 1,9 p. proc. więcej niż w 2014 r.). Wzrósł udział osób, które na miejsce noclegu wybrały hotele (o 1,0 p. proc.) i wyniósł 58,4% wszystkich turystów krajowych. Drugim najczęściej wybieranym rodzajem obiektów były ośrodki wczasowe, do których trafiło 6,0% korzystających z noclegów turystów krajowych, a następnie pokoje gościnne (kwatery prywatne) — 4,8%. Turystom krajowym udzielono 8002,3 tys. noclegów (o 678,8 tys., tj. o 9,3% więcej niż w 2014 r.), w tym najwięcej w hotelach — 3315,1 tys. (wzrost o 440,4 tys., tj. o 15,3%) oraz w zakładach uzdrowiskowych — 1344,6 tys. (wzrost o 67,1 tys., tj. o 5,2%).

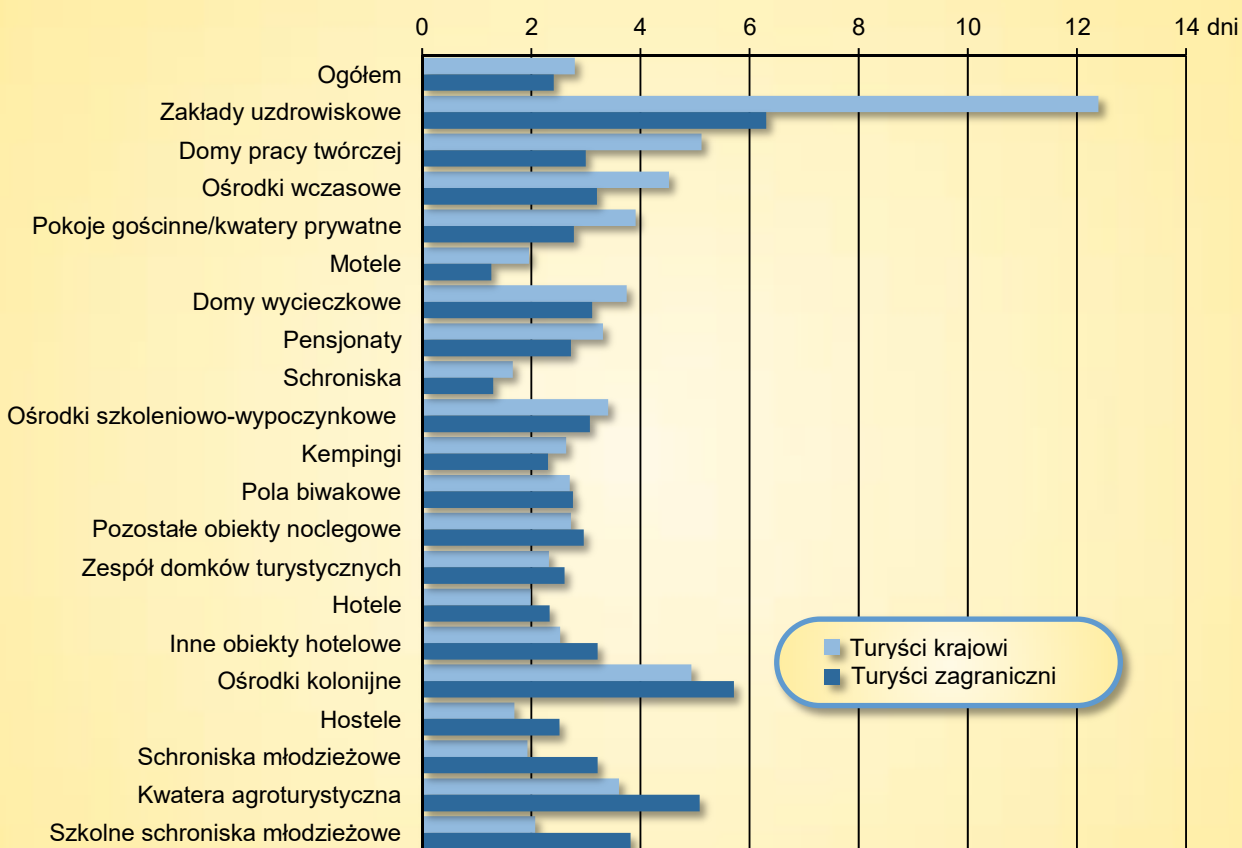
W 2015 r. województwo małopolskie odwiedziło 1218,1 tys. turystów zagranicznych (29,9% turystów ogółem; spadek udziału o 1,9 p. proc.), tj. o 26,9 tys. (o 2,3%) więcej w stosunku do poprzedniego roku. Turyści zagraniczni w zdecydowanej większości na miejsce noclegu wybierali hotele (82,3%), a następnie hostele (6,1%) i inne obiekty hotelowe (3,4%). Znaczna grupa turystów zagranicznych (3,2%), szczególnie w miesiącach letnich, nocowała w obiektach, określanych jako pozostałe niesklasyfikowane, do których są zaliczane m.in. domy studenckie i internaty, świadczące w okresach wakacyjnych usługi noclegowe dla turystów. Liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym wyniosła 2940,5 tys., czyli więcej o 97,9 tys. (o 3,4%) w stosunku do 2014 r., w tym 2343,1 tys. (wzrost o 82,1 tys., tj. o 3,6%) — w hotelach, a 188,2 tys. (wzrost o 16,8 tys., tj. o 9,8%) — w hostelach. Odsetek noclegów udzielonych turystom zagranicznym wyniósł 26,9% ogólnej liczby osobonocy (spadek o 1,1 p. proc.).

WYKRES 7. STRUKTURA KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW I UDZIELONYCH NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG MIEJSCA STAŁEGO ZAMIESZKANIA TURYSTÓW W 2015 R.

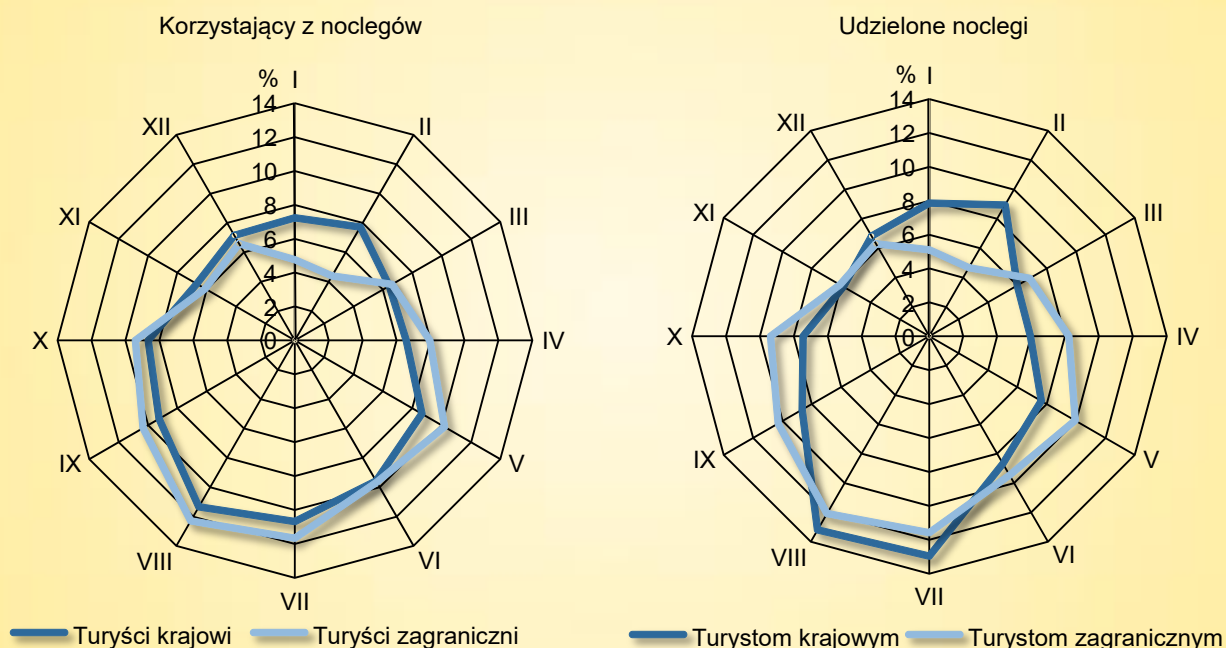
Średnia długość pobytu turystów krajowych w obiekcie wyniosła 2,8 dnia, a turystów zagranicznych — 2,4 dnia. Najdłuższy czas pobytu odnotowano w zakładach uzdrowiskowych, zarówno w przypadku turystów krajowych (12,4 dnia) jak i zagranicznych (6,3 dnia). Turyści krajowi przebywali najkrócej (po 1,7 dnia) w schroniskach i hostelach, a zagraniczni — w schroniskach i motelach (po 1,3 dnia).

WYKRES 8. ŚREDNI CZAS POBYTU TURYSTÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH W 2015 R.

Uwaga. Rodzaje obiektów posortowano malejąco według różnicy między średnią długością pobytu turystów krajowych i zagranicznych.

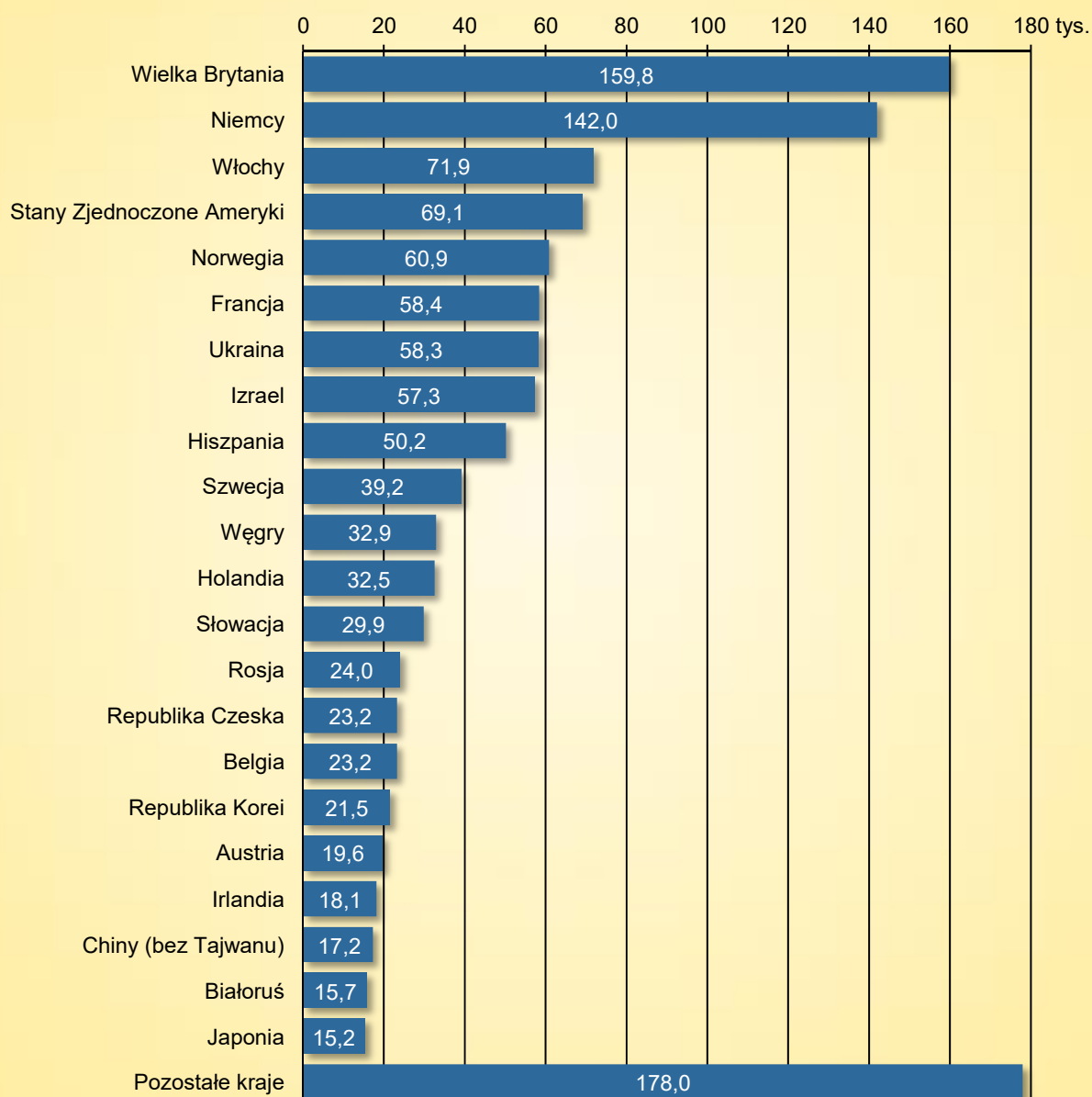
WYKRES 9. STRUKTURA KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW I UDZIELONYCH NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG MIESIĘCY W 2015 R.

Ponad połowa turystów zagranicznych w województwie małopolskim wskazała jako stałe miejsce pobytu obszar 7 krajów, w tym prawie ¼ — Wielką Brytanię (13,1%) i Niemcy (11,7%), które od szeregu lat zajmują pierwsze miejsca w strukturze turystów zagranicznych.

Najwięcej wzrosła liczba turystów zagranicznych, których stałym miejscem pobytu były Wielka Brytania — o 20,8 tys. (o 14,9%), Szwecja — o 7,9 tys. (o 25,1%) i Belgia — o 4,9 tys. (o 26,9%). Odnotowano natomiast dalszy spadek liczebności turystów z Rosji — o 14,1 tys. (o 37,1%), Ukrainy — o 9,6 tys. (o 14,1%) oraz Republiki Korei — o 6,2 tys. (o 22,5%).

WYKRES 10. TURYŚCI ZAGRANICZNI KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG MIEJSCA STAŁEGO ZAMIESZKANIA W 2015 R.

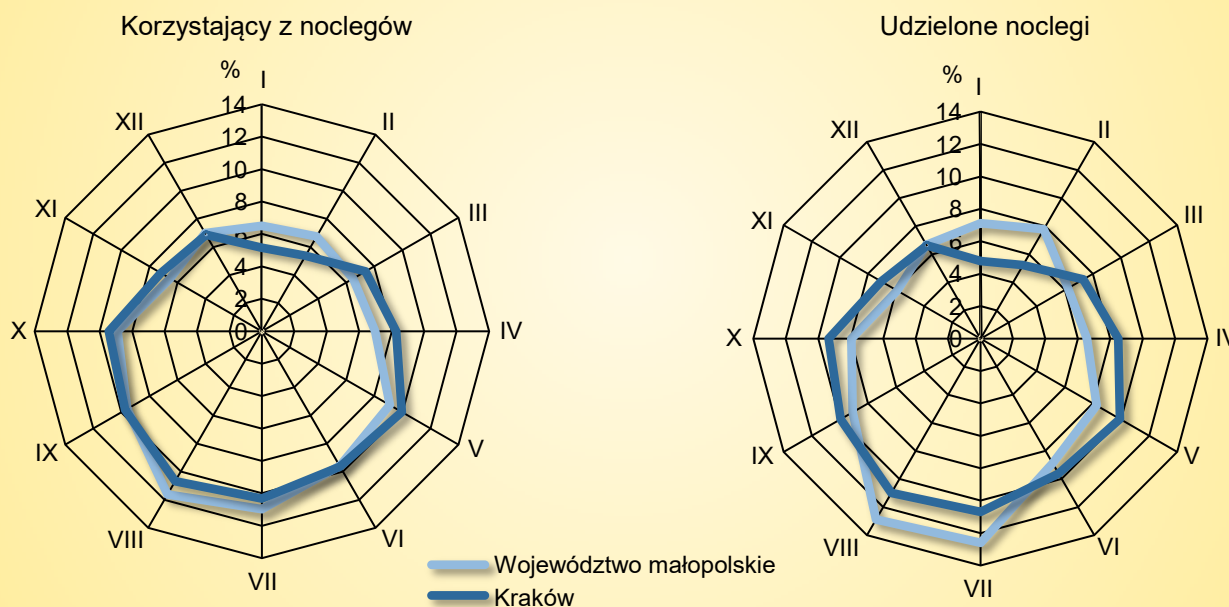
2.5. Turystyka w województwie małopolskim w przekroju powiatowym

W miastach na prawach powiatu znajdowało się 31,9% badanych turystycznych miejsc noclegowych ogółem. Gościło w nich 53,7% osób korzystających z noclegów w województwie małopolskim, a odsetek turystów zagranicznych stanowił 85,8%. O poziomie tych wskaźników zdecydował Kraków, natomiast udział Tarnowa i Nowego Sącza był niewielki.

W końcu lipca 2015 r. w Krakowie było zlokalizowanych 240 turystycznych obiektów noclegowych, które dysponowały 27,6 tys. miejsc noclegowych (wzrost o 0,3 tys. miejsc w stosunku do stanu sprzed roku), czyli 30,5% w skali województwa. Były wśród nich 133 hotele, posiadające 19,1 tys. miejsc noclegowych (9,2 tys. pokoi), z których 10 (2,1 tys. miejsc noclegowych, 1,1 tys. pokoi) oznaczonych było najwyższą, 5-gwiazdkową kategorią (blisko 90% pojemności noclegowej obiektów tej klasy w całym województwie). W turystycznych obiektach noclegowych w Krakowie mieściło się 131 restauracji oraz 116 placówek gastronomicznych innego typu (22,0% ogólnej bazy gastronomicznej turystycznych obiektów noclegowych).

W 2015 r. w turystycznych obiektach noclegowych w Krakowie zatrzymało się 2122,1 tys. osób, tj. 52,1% wszystkich turystów korzystających z noclegów w województwie małopolskim. Było wśród nich 1033,8 tys. turystów zagranicznych i 1088,3 tys. — krajowych. Kraków odwiedziło więcej turystów niż w poprzednim roku, łącznie o 125,7 tys. (o 6,3%). Liczba turystów zagranicznych wzrosła o 14,6 tys. (o 1,4%), a turystów krajowych — o 111,1 tys. (o 11,4%). W strukturze odwiedzających Kraków według stałego miejsca zamieszkania, nastąpił dalszy spadek udziału turystów zagranicznych (o 2,3 p. proc.) do poziomu 48,7%. Niższy był również odsetek turystów zagranicznych w Krakowie wśród turystów zagranicznych w województwie ogółem (o 0,7 p. proc.) i wyniósł 84,9%.

WYKRES 11. STRUKTURA KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW I UDZIELONYCH NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH W KRAKOWIE I W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM WEDŁUG MIESIĘCY W 2015 R.

W turystycznych obiektach noclegowych położonych w Krakowie w 2015 r. udzielono 4573,9 tys. noclegów, czyli więcej o 326,4 tys. (o 7,7%) w stosunku do 2014 r. Liczba noclegów udzielonych turystom krajowym była wyższa o 222,9 tys. (o 12,3%), a zagranicznym — o 103,6 tys. (o 4,2%). Nadal przeważały noclegi udzielone turystom zagranicznym (55,6% osobonocy), ale udział ten obniżył się o 1,9 p. proc. w stosunku do 2014 r.

Przeciętny czas pobytu turysty w Krakowie, wynoszący 2,2 dnia, był nieco krótszy niż średnio w województwie (o 0,5 dnia), ze względu na czas przebywania turystów krajowych — przeciętnie 1,9 dnia (o 0,9 dnia krócej niż w województwie ogółem). Goście zagraniczni przebywali w turystycznych obiektach noclegowych Krakowa średnio 2,5 dnia (w skali całego województwa — 2,4 dnia).

TABL. IV. MIEJSCA NOCLEGOWE I ICH WYKORZYSTANIE W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

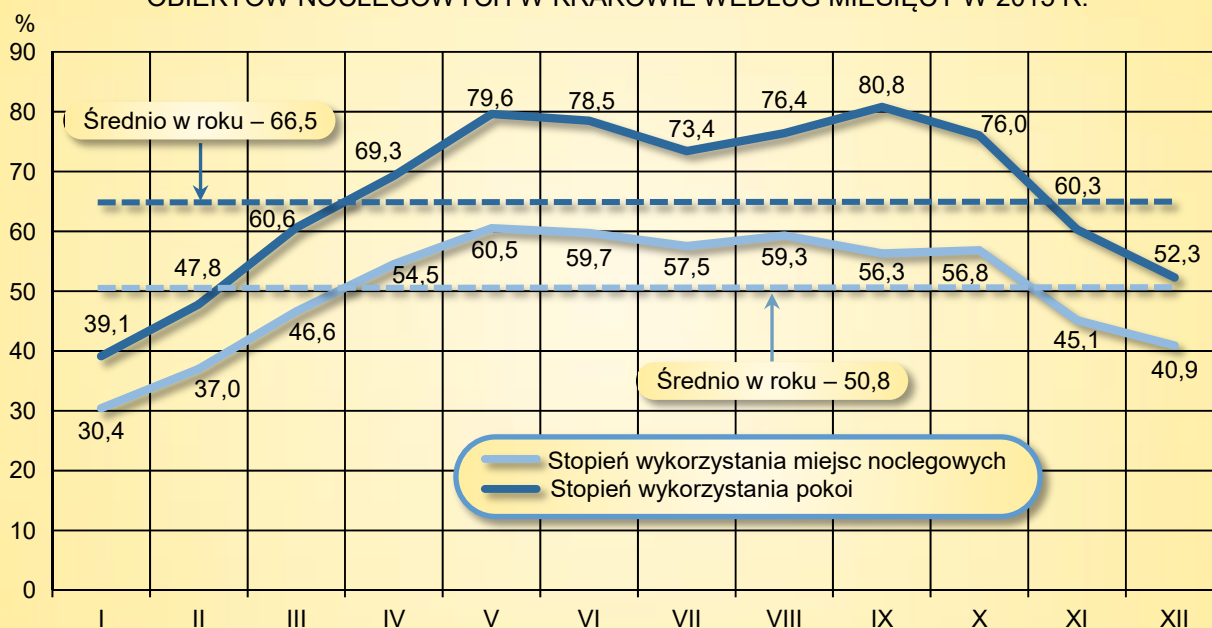
Powiaty	Miejsca noclegowe ^a			Korzystający z noclegów			Udzielone noclegi		
	w tysiącach	2014 = 100	na 1 km ²	w tysiącach	2014 = 100	na 1000 mieszkańców	w tysiącach	2014 = 100	na 1000 mieszkańców
WOJEWÓDZTWO ...	90,3	103,6	5,9	4075,0	108,7	1209	10942,8	107,6	3246
powiat:									
Bocheński	1,4	104,9	2,2	55,7	93,3	529	94,2	100,7	895
Brzeski	0,6	106,2	1,0	22,1	83,2	237	36,2	87,6	389
Chrzanowski	0,2	119,0	0,6	5,2	145,5	41	8,3	153,8	66
Dąbrowski	0,1	100,0	0,2	2,4	68,0	41	4,5	66,8	76
Gorlicki	1,7	123,0	1,8	30,0	85,5	275	216,3	96,1	1982
Krakowski	1,9	130,7	1,5	106,3	145,9	395	171,5	143,7	637
Limanowski	1,5	100,1	1,6	25,5	107,7	197	71,5	108,6	553
Miechowski	0,3	138,8	0,5	13,1	132,2	264	21,7	154,7	438
Myślenicki	1,1	101,5	1,6	29,2	112,7	234	59,4	104,6	476
Nowosądecki	12,8	101,9	8,2	350,6	120,2	1652	1806,1	109,1	8512
Nowotarski	9,2	112,5	6,2	195,6	111,0	1027	830,6	107,3	4363
Olkuski	0,4	191,3	0,6	10,8	113,0	96	27,7	134,4	244
Oświęcimski	1,0	101,2	2,5	52,9	124,7	342	107,6	113,3	695
Proszowicki	0,3	98,8	0,6	9,4	78,0	214	11,8	78,1	270
Suski	1,8	111,7	2,6	43,1	125,7	512	129,9	127,4	1544
Tarnowski	0,6	109,1	0,5	20,1	99,9	101	57,1	152,5	285
Tatrzański	23,3	100,5	49,4	699,9	105,2	10317	2257,4	102,4	33277
Wadowicki	1,9	101,2	3,0	121,9	121,2	765	201,2	118,5	1263
Wielicki	1,3	104,5	3,2	94,2	119,5	780	146,4	119,9	1212
miasto na prawach powiatu:									
Kraków	27,6	100,9	84,4	2122,1	106,3	2783	4573,9	107,7	5998
Nowy Sącz	0,4	77,4	6,1	22,8	122,6	272	35,3	116,3	421
Tarnów	0,9	103,5	12,2	42,1	101,0	379	74,2	115,4	669

a Stan w dniu 31 VII.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Krakowie wyniósł 50,8% (o 12,9 p. proc. powyżej średniego w województwie) i zwiększył się o 3,0 p. proc. w stosunku do 2014 r. Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych, wynoszący 66,5% (o 4,2 p. proc. więcej w stosunku do 2014 r.), istotnie kształtował poziom tego miernika dla całego województwa (jedyne powiat ze wskaźnikiem wyższym niż przeciętnie — o 13,5 p. proc.).

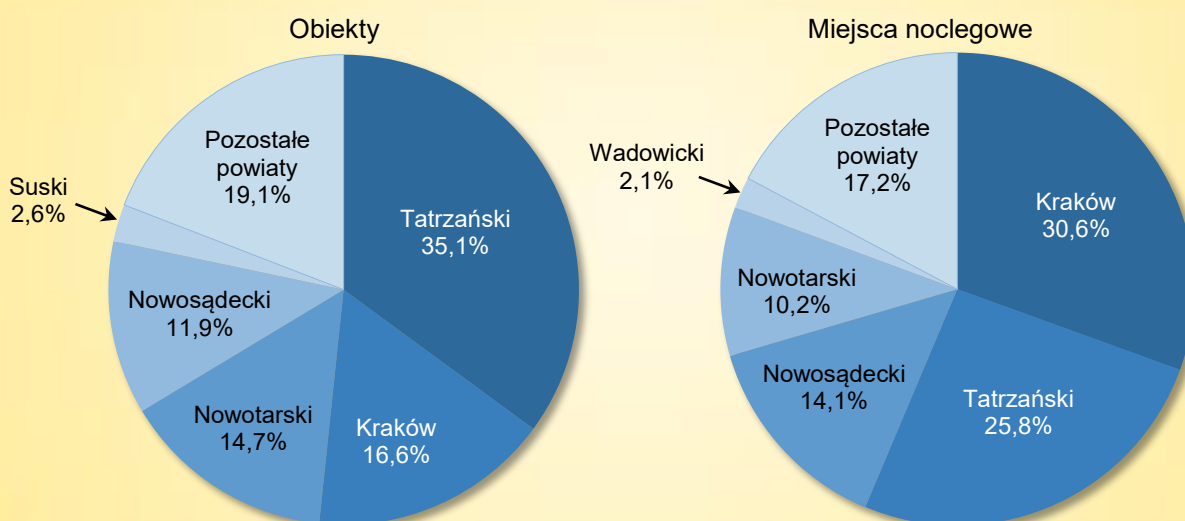

WYKRES 12. STOPIEŃ WYKORZYSTANIA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH W KRAKOWIE WEDŁUG MIESIĘCY W 2015 R.

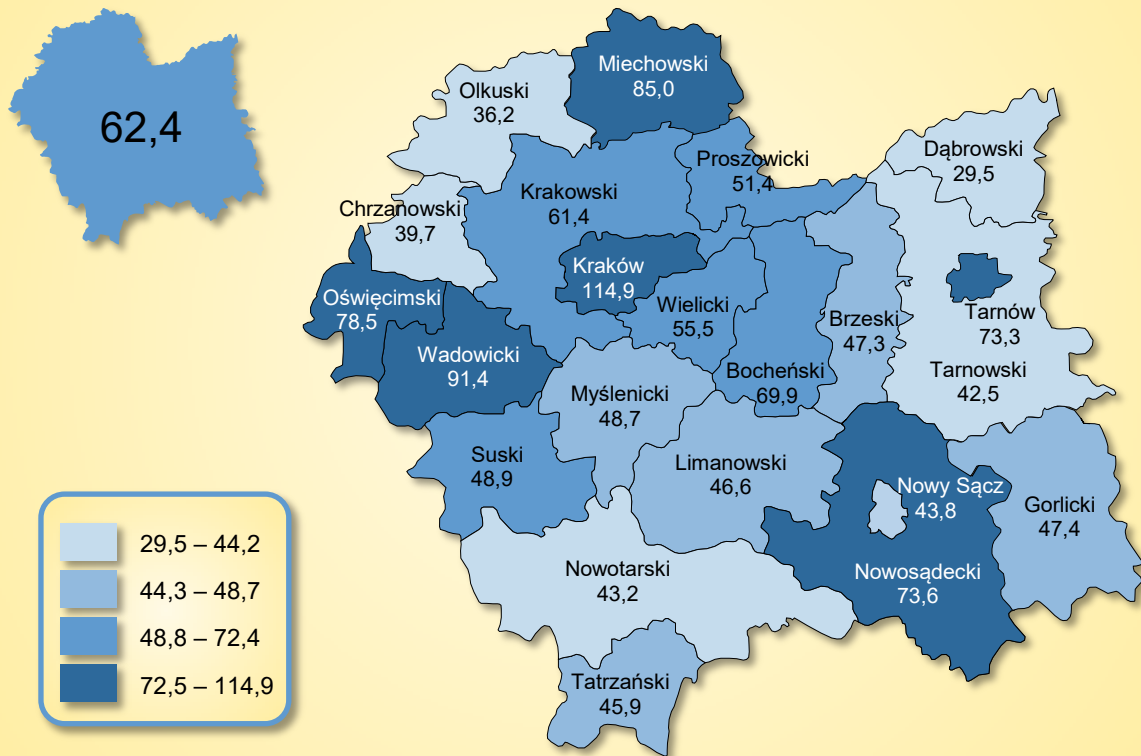

Poza miastami na prawach powiatu pojemność noclegowa turystycznych obiektów noclegowych w końcu lipca 2015 r. wyniosła 61,5 tys. miejsc i powiększyła się w stosunku do stanu sprzed roku o 2,9 tys. (o 5,0%). Zwiększyła się liczba turystów o 196,3 tys. (o 11,6%) do poziomu 1888,1 tys. Wzrost ten w większym stopniu dotyczył turystów krajowych (o 184,2 tys., tj. o 12,0%) niż zagranicznych (o 12,1 tys., tj. o 7,5%). Wzrosła również liczba udzielonych im noclegów o 435,4 tys. (o 7,5%) i wyniosła 6259,5 tys. Więcej turystów niż w poprzednim roku gościło w 13 powiatach, a w 15 odnotowano więcej udzielonych noclegów. Średni czas pobytu turysty w obiekcie mieścił się w granicach od 1,3 dnia w powiecie proszowickim do 7,2 dnia — w gorlickim. Rozpiętość przedziału stopnia wykorzystania miejsc noclegowych wyniosła 34,5 p. proc. (od 11,9% w powiecie chrzanowskim do 46,4% w powiecie gorlickim).

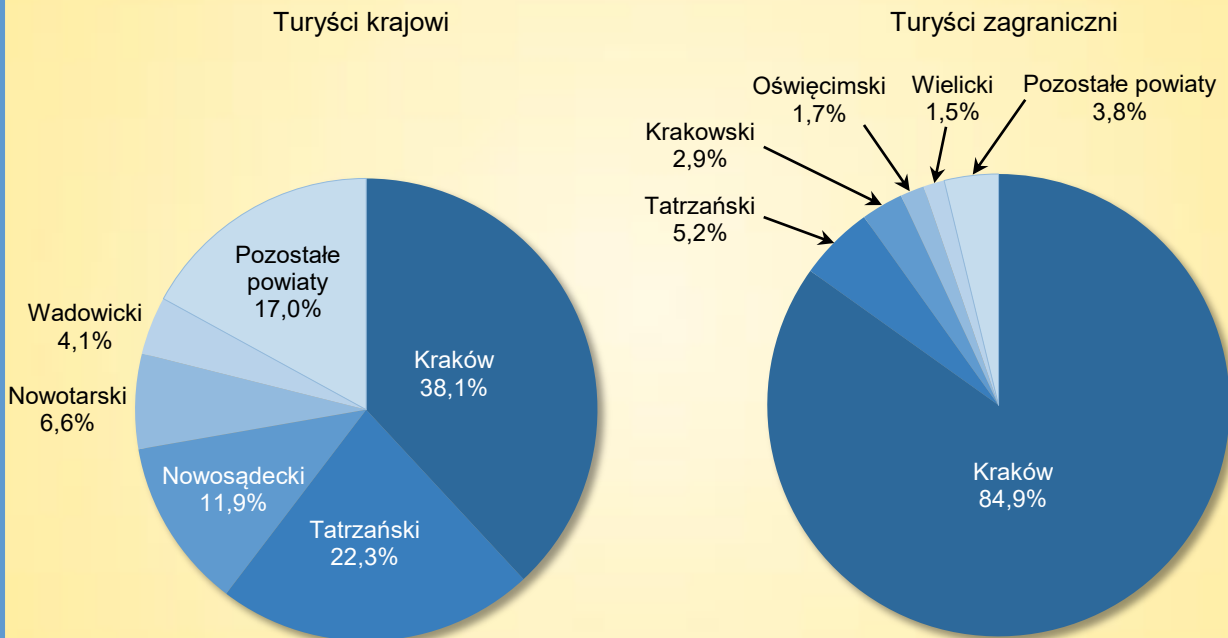
WYKRES 13. STRUKTURA TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW I MIEJSC NOCLEGOWYCH WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R. Stan w dniu 31 VII

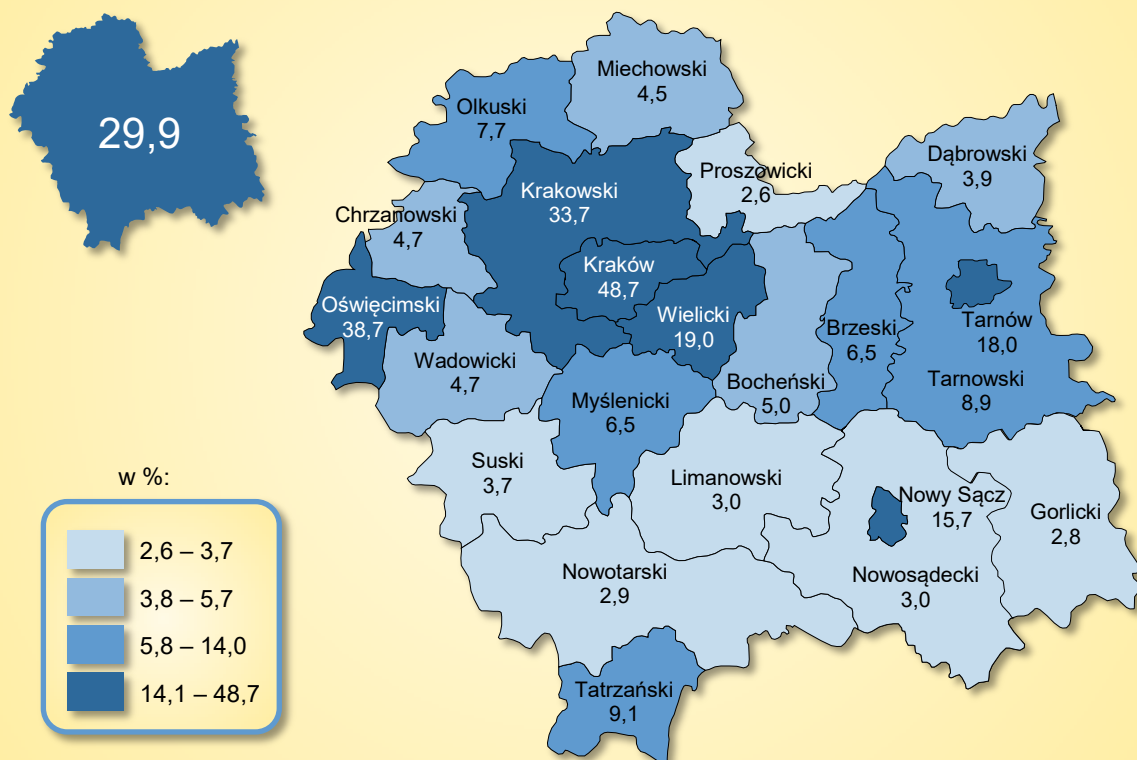
MAPA 1. ŚREDNIA LICZBA MIEJSC NOCLEGOWYCH
NA 1 TURYSTYCZNY OBIEKT NOCLEGOWY WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.
Stan w dniu 31 VII

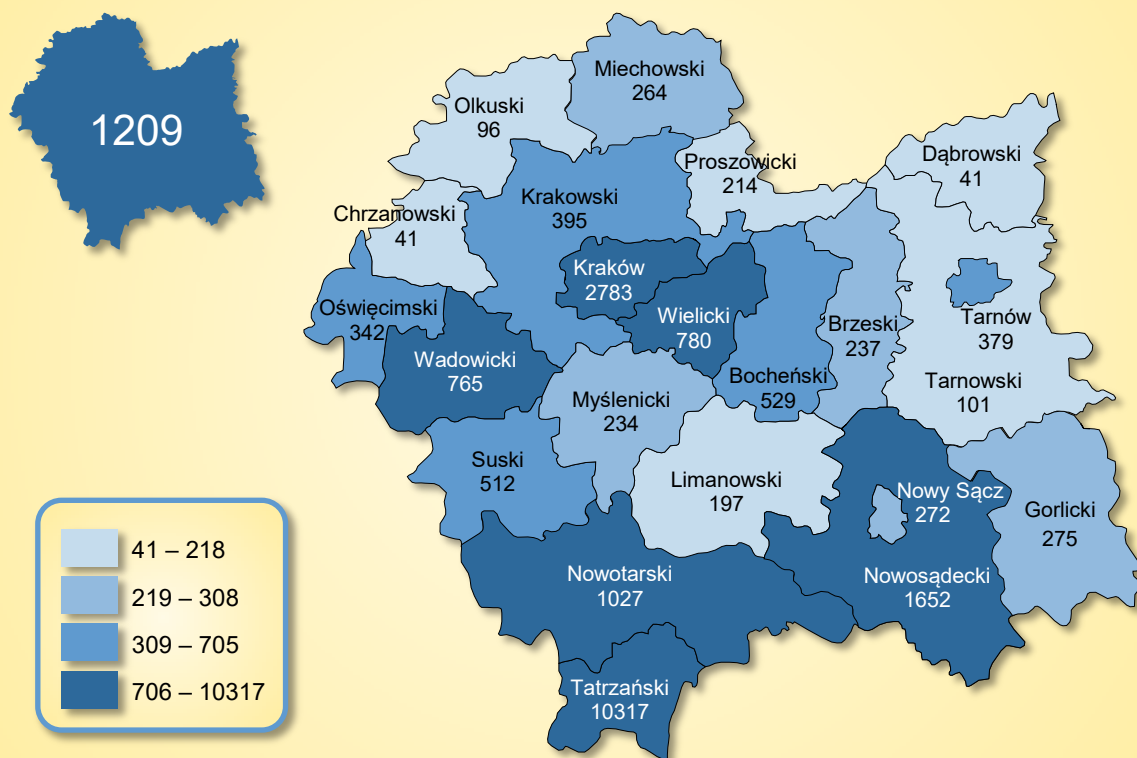
WYKRES 14. STRUKTURA KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW
W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

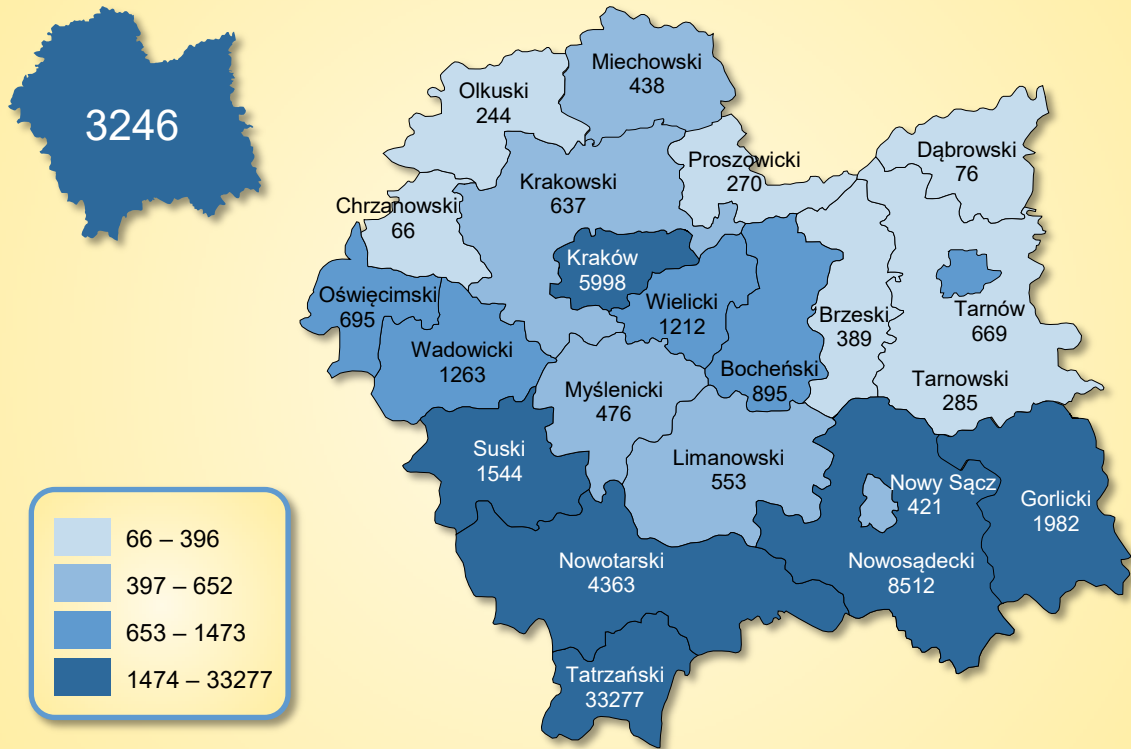
MAPA 2. UDZIAŁ TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

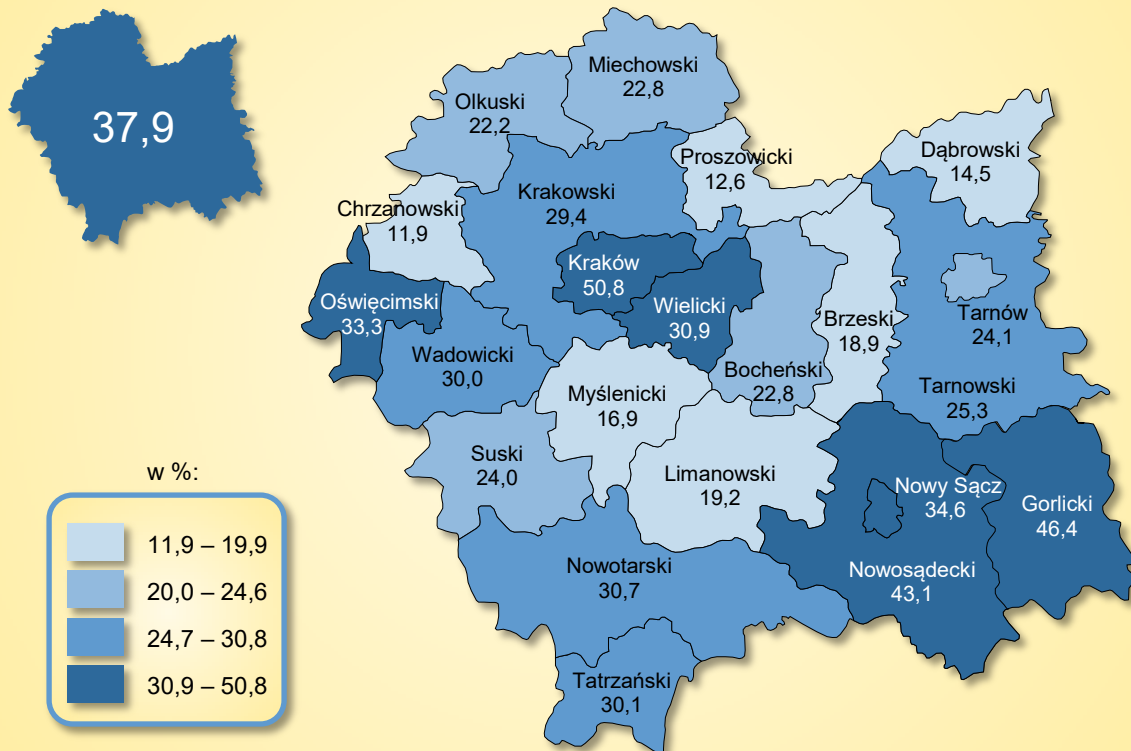
MAPA 3. KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH NA 1000 LUDNOŚCI WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

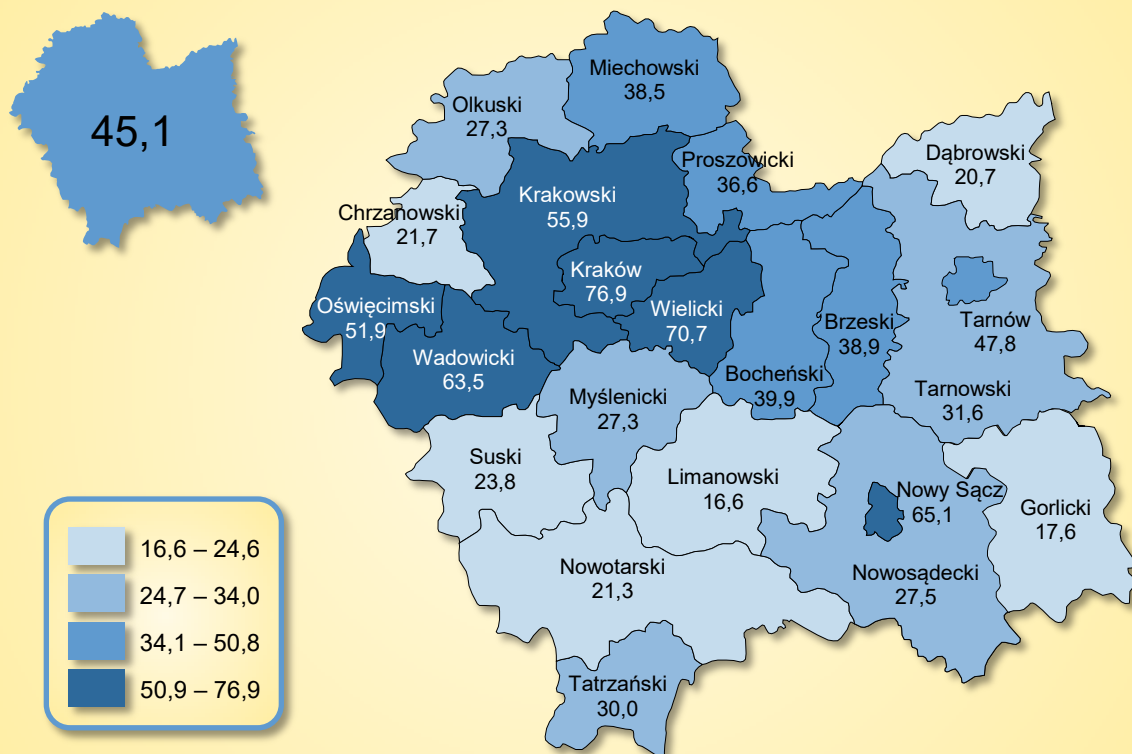
MAPA 4. UDZIELONE NOCLEGI W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH NA 1000 LUDNOŚCI WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

MAPA 5. STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

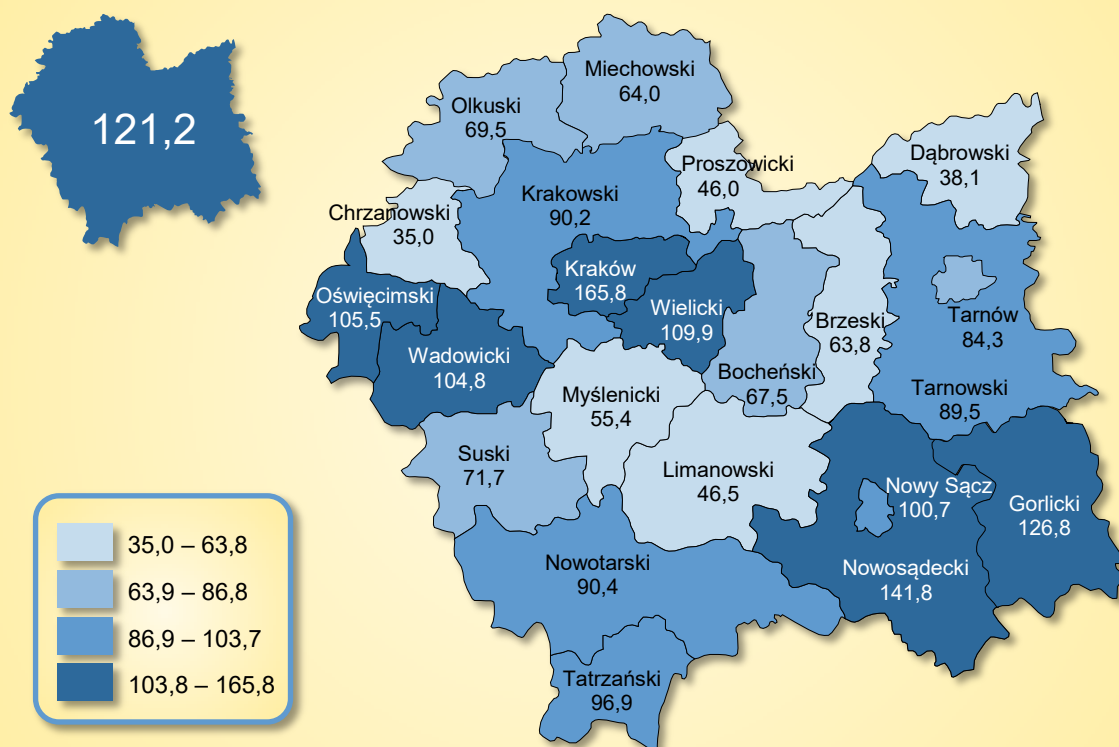

MAPA 6. WSKAŹNIK ROZWOJU BAZY NOCLEGOWEJ^a WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

^a Liczba korzystających z noclegów na 1 miejsce noclegowe.

MAPA 7. WSKAŹNIK WYKORZYSTANIA POJEMNOŚCI NOCLEGOWEJ^a WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

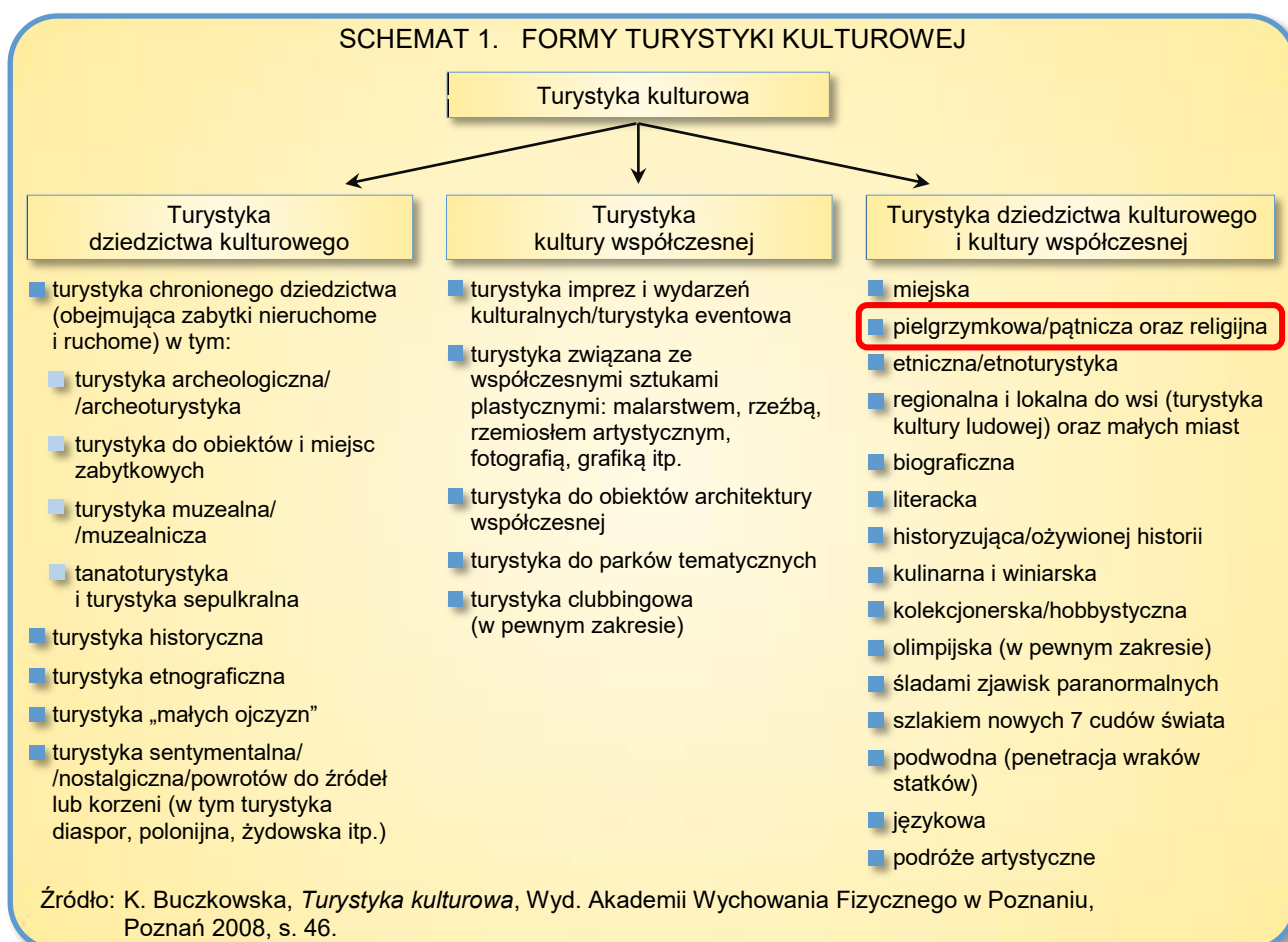
^a Liczba udzielonych noclegów na 1 miejsce noclegowe.

2.6. Turystyka religijno-pielgrzymkowa

2.6.1. Informacje wstępne

Podstawowe kryterium podziału turystyki stanowią cele i motywy migracji osób w niej uczestniczących. Z tego punktu widzenia można wyróżnić turystykę o charakterze religijnym. W rozumieniu potocznym określenia „turystyka religijna” i „turystyka pielgrzymkowa” są stosowane zamiennie. W literaturze terminy te definiowane są jednak odmiennie. Charakter podróży lub pobytu, których głównym celem są aspekty religijne i poznawcze oddaje termin „turystyka religijna”. Jeśli natomiast podróż lub pobyt są podejmowane wyłącznie z pobudek religijnych, to można mówić o „turystyce pielgrzymkowej”¹. Można spotkać się też ze stanowiskiem, że określenie „turystyka pielgrzymkowa” „...wypacza stronę motywacyjną, przenosząc akcent z podróży wynikającej z potrzeb wyłącznie religijnych na podróż turystyczną, w której motyw religijny schodzi na dalszy plan, ustępując miejsca elementom wybitnie świeckim”², zaś podróż związaną wyłącznie z motywami religijnymi należy określać terminem „pielgrzymka”. W literaturze pojawia się również zbiorcze określenie dla obu terminów, tj. turystyka religijno-pielgrzymkowa, którą uznaje się jako jedną z form turystyki kulturowej (por. Schemat 1). A. Mikos von Rohrscheidt turystykę religijno-pielgrzymkową traktuje jako „podróże, podejmowane z motywów religijnych lub poznawczych, których głównym celem są miejsca związane z historią religii, miejsca kultu religijnego, wydarzenia o charakterze religijnym oraz obiekty sakralne”³.

¹ Władysław W. Gaworecki, *Turystyka*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010, s. 62-65.

² A. Jackowski, *Jasnogórskie pielgrzymowanie bez granic*, Kuria Metropolitarna, Częstochowa 2005, s. 84 i 152.

³ A. Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen. Potencjał. Perspektywy*, GWSHM w Gnieźnie, Gniezno 2008, s. 147.

W niniejszym rozdziale zaprezentowano możliwe do uzyskania informacje o turystyce o motywach religijnych, niezależnie od faktu, czy stanowią one jedyne, główny czy też równorzędny z innymi cel podróży.

Miejsca święte i ważne z powodów wyznawanej religii przyciągają pielgrzymów i turystów z kraju, ale także z innych państw, nie tylko europejskich. Wyodrębnienie tej grupy osób spośród ogólnej liczby turystów jest jednak praktycznie niemożliwe w kontekście metodologii badania turystyki przez GUS (zbierane są informacje o liczbie korzystających z noclegów, bez wskazania celu pobytu). Ponadto pielgrzymi mogą korzystać z noclegów w obiektach położonych niekoniecznie w tej samej gminie bądź powiecie, co odwiedzane sanktuaria. Co więcej — czas trwania pielgrzymek (głównie krajowych) często ogranicza się do 1 dnia, bez konieczności korzystania z noclegów. Ich uczestnicy nie spełniają zatem definicji turysty; są to odwiedzający jednodniowi, których sprawozdawczość GUS nie obejmuje. Niemniej jednak znane są próby identyfikacji profilu tego rodzaju turystów. A. Niemczyk w swoich badaniach przeprowadzonych w 2010 r. wśród turystów goszczących w Krakowie w celach kulturowych — w tym w celach religijno-pielgrzymkowych — rozpoznała cechy dominującej grupy osób z omawianego segmentu. Największy procent stanowili turyści:

- a) w wieku 25 lat i więcej,
- b) podejmujący pracę na stanowiskach nierobotniczych (umysłowych), a także utrzymujący się z emerytury bądź renty,
- c) legitymujący się wykształceniem wyższym,
- d) zamieszkujący miasta do 100 tys. mieszkańców i obszary wiejskie,
- e) reprezentujący gospodarstwo domowe dwuosobowe oraz wieloosobowe.

Turyści z segmentu Religia, jak wynika z badań, odbywali podróże najczęściej 2-3 razy w roku, w przeważającej większości w sezonie letnim. Cena pełniła jeden z głównych czynników wyboru miejsca docelowego podróży. Spośród badanej zbiorowości ponad 50% osób przyjeżdżało do miejscowości turystycznej na 1 dzień, a ponad 1/4 — na 2-3 dni. Turyści z segmentu Religia korzystali głównie z noclegów u krewnych i znajomych. Wśród bodźców skłaniających do przyjazdu wymieniane były głównie czynniki *push*, najczęściej: własne doświadczenie oraz potrzeba wiedzy i zrozumienia wynikająca z chęci zobaczenia szczególnego miejsca. Istotną była również w tym względzie rola bodźców *pull*, np. filmów fabularnych, głównie o tematyce religijnej — na taki bodziec wskazywało 5% badanych, i tyleż samo na „szum medialny”. Jako źródła informacji o wyjeździe, respondenci z segmentu Religia wymieniali (od najważniejszego): własne doświadczenia, opinię rodziny i znajomych oraz Internet. W dotarciu do miejsca docelowego uczestnicy podróży religijno-pielgrzymkowych zazwyczaj korzystali z autokaru oraz samochodu. Co trzeci badany podróżował z rodziną, a co piąty — ze znajomymi lub w zorganizowanej grupie. Jak wynika z przeprowadzonego badania, respondenci najczęściej organizowali wyjazdy samodzielnie⁴.

Przy prezentowaniu turystyki religijno-pielgrzymkowej w województwie małopolskim wykorzystano dane o sanktuariach (i innych obiektach), jako miejscach będących celem wyjazdów religijnych oraz o liczbie pielgrzymów — uzyskane bezpośrednio od kustoszów (proboszczów bądź innych osób) wybranych sanktuariów, bądź też zamieszczone na ich stronach internetowych.

Miejsca szczególnej czci, do których pielgrzymują wierni istnieją w większości religii, a turystyka religijno-pielgrzymkowa stanowi istotny obszar gospodarki turystycznej. Jako przykład rozmiarów tego zjawiska można podać, że narodowe Sanktuarium Matki Bożej Jasnogórskiej w Częstochowie odwiedza rokrocznie ok. 4 mln pielgrzymów. Celem turystyki religijno-pielgrzymkowej najczęściej są sanktuaria. W końcu 2011 r. w Polsce istniało 1050 sanktuariów kościoła katolickiego, czyli kościołów lub innych miejsc szczególnego kultu religijnego (groby, relikwie świętych), do których, za aprobatą ordynariusza miejscowego, pielgrzymowali liczni wierni.

⁴ Szerzej na ten temat: A. Niemczyk, *Zróżnicowanie zachowań konsumentów na rynku turystyki kulturowej*, Zeszyty Naukowe, Seria specjalna: Monografie nr 214, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012.

Ze względu na obiekt kultu sanktuaria dzielone są na: maryjne, Pańskie oraz świętych i błogosławionych. Z punktu widzenia zasięgu oddziaływania wyróżnia się natomiast sanktuaria o zasięgu: narodowym, krajowym, ponadregionalnym, regionalnym, a także dekanalne, lokalne i parafialne⁵.

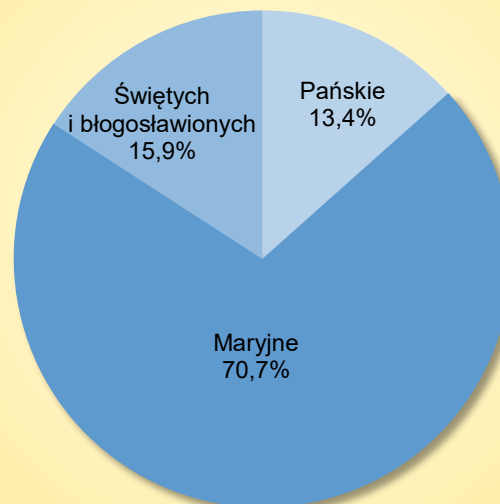
Podobnie jak sanktuaria, również pielgrzymki mają swoją typologię⁶. Przykładowo, rozróżnia się pielgrzymki bliskie (do 30 km) i dalekie (powyżej 60 km). Podział ten dotyczy głównie pielgrzymek pieszych. Ze względu na kategorię czasową wyodrębnia się pielgrzymki sezonowe i sporadyczne, ze względu na sposób przemieszczania się — pielgrzymki: piesze, kolejowe, autokarowe, rowerowe. Z punktu widzenia struktury społecznej uczestników, pielgrzymki podzielić można na: stanowe (np. mężczyzn, uczniów), zawodowe (np. nauczycieli, górników, rolników), narodowe (w intencji ojczyzny), specjalne (np. inwalidów, bezrobotnych, kombatanów), prywatne (organizowane przez przewodnika), indywidualne (samotne, rodzinne lub w małych grupach), przy czym te dwie ostatnie wymienione — to już raczej turystyka religijna.

W województwie małopolskim zdecydowanie dominuje religia chrześcijańska obrządku rzymskokatolickiego. Większość obszaru województwa małopolskiego znajduje się w granicach diecezji tarnowskiej i krakowskiej, a niewielkie jego obrzeża należą do diecezji: rzeszowskiej, bielsko-żywieckiej oraz kieleckiej. W granicach administracyjnych województwa małopolskiego⁷ były 82 sanktuaria kościoła rzymskokatolickiego (7,8% w skali kraju). Były wśród nich 3 (z 9 w Polsce) o zasięgu krajowym, czyli: Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, Sanktuarium Pasyjno-Maryjne w Kalwarii Zebrzydowskiej i Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Zakopanem oraz 2 (z 25 w kraju) — o zasięgu ponadregionalnym, tj. Sanktuarium Matki Bożej Tuchowskiej w Tuchowie i Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala w Ludźmierzu.

Kult maryjny praktykowany jest w kościele katolickim i prawosławnym. W Polsce rozwijał się od średniowiecza. Przejawem kultu są sanktuaria maryjne oraz tradycja pielgrzymowania do tych miejsc. Sanktuaria maryjne zdecydowanie dominują w porównaniu z sanktuariami pod innym wezwaniem (w kraju struktura ta kształtowała się następująco: 75,5% stanowiły sanktuaria maryjne, 12,5% — świętych i błogosławionych oraz 12,0% — Pańskie).

Z innych niż rzymskokatolickie, wymienić można sanktuaria wyznania prawosławnego: Cerkiew pod wezwaniem Świętej Trójcy w Gorlicach, Cerkiew Opieki Matki Bożej na Świętej Górze Jawor w Wysowej-Zdroju oraz Prawosławną Parafię pod wezwaniem Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Krakowie.

WYKRES 15. STRUKTURA SANKTUARIÓW KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO W 2015 R.

⁵ *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 220-230.

⁶ *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011...*, s. 221.

⁷ Listę sanktuariów w województwie małopolskim sporządzono na podstawie:

- *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 220-230,
- *Na szlaku Sanktuariów ziemi sądeckiej, limanowskiej i gorlickiej*, Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży "Kana" w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2015,
- www.sanktuaria.info,
- www.ave-maria.pl/sanktuaria-maryjne.html.

Na terenie województwa małopolskiego położone są liczne miejsca ważne i odwiedzane przez osoby narodowości żydowskiej⁸. Wymienić tu można dzielnicę Krakowa — Kazimierz, w której istnieją liczne synagogi, domy modlitwy i cmentarze. Celem pielgrzymowania i modlitwy szerokiej rzeszy turystów jest teren byłego niemieckiego obozu Auschwitz-Birkenau, który stanowi jednocześnie największą nekropolią pomordowanych tam osób, w tym ludności narodowości żydowskiej. Należy wymienić też inne miejscowości ważne dla kultury żydowskiej, takie jak: Tarnów, Bobowa, Nowy Sącz czy Grybów⁹.

2.6.2. Sanktuaria według powiatów

Najwięcej sanktuariów kościoła rzymskokatolickiego ma swoją lokalizację w Krakowie. Jest wśród nich Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach, o randze ogólnokrajowej. Rokrocznie odwiedza go ok. 1,5 mln pielgrzymów¹⁰. Najlicniejszą grupę wiernych gromadzi Święto Miłosierdzia Bożego, w 1. niedzielę po Wielkanocy. W 2015 r. uczestniczyło w jego obchodach ok. 100 tys. pielgrzymów z ponad 40 krajów świata¹¹. Ponadto należy również wymienić Sanktuarium Pana Jezusa Ukrzyżowanego w Mogile, sanktuaria maryjne, a także 4 sanktuaria świętych i błogosławionych, z których najbardziej znane jest Sanktuarium św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Skalce.

W Krakowie na Starym Mieście istnieje prawosławna cerkiew parafialna, pod wezwaniem Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny (Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy). Jest żywym kościołem obrządku wschodniego, wchodzącym w skład dekanatu krakowskiego diecezji łódzko-poznańskiej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Mieści się w zabytkowej kamienicy i jest udostępniana dla zwiedzających. Od 2014 r. przy parafii działa Diecezjalne Biuro Pielgrzymkowe, które organizuje pielgrzymki do Gruzji i na Ukrainę¹².

Krakowski Kazimierz stanowi centrum szeroko rozumianej kultury żydowskiej. Są tu liczne synagogi, wśród nich najstarsza, najbardziej znana, tzw. „Stara Synagoga” przy ul. Szerokiej. Tylko nieliczne pełnią dziś funkcję domów modlitwy; w większości mieszczą się w nich muzea, biblioteki, galerie, centra kultury. Wśród turystów zagranicznych w Krakowie 4,9% stanowili turyści z Izraela, zaś w grupie turystów z Izraela w województwie ogółem — 88,5% zatrzymało się w Krakowie. Była wśród nich izraelska młodzież szkolna, uczestnicząca w wyjazdach edukacyjnych do Polski.

Drugim (po Krakowie) ważnym powiatem na „pielgrzymkowej” mapie województwa małopolskiego jest powiat wadowicki, ze względu na Sanktuarium Pasyjno-Maryjne Klasztoru Ojców Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej, o zasięgu ogólnokrajowym. Roczne kalendarium odprawianych tam świąt i nabożeństw jest bogate, jednak największe rzesze pielgrzymów gromadzą się w związku z Odpustem Wielkiego Tygodnia oraz Chwalebny Misterium Męki Pańskiej, którego tradycja obchodów sięga XVII wieku. Innymi ważnymi uroczystościami w Sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej jest sierpniowy Odpust Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz Nabożeństwa Dróżkowe. Wadowice, stolica powiatu, również przyciąga turystów religijnych poprzez sanktuaria: Matki Bożej Fatimskiej, Matki Bożej Nieustającej Pomocy i Świętego Józefa, a także Muzeum Domu Rodzinnego Jana Pawła II.

⁸ www.sztetf.org.pl

⁹ Adam Bartosz (współautorstwo: Elżbieta Długosz, Iwona Zawidzka), *Galicyjskim szlakiem chasydów sądecko-bobowskich*, Wydawnictwo Austeria, Kraków-Budapeszt 2015.

¹⁰ Dane Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach.

¹¹ www.milosierdzie.pl

¹² www.krakow.cerkiew.pl

TABL. V. WAŻNIEJSZE SANKTUARIA I MIEJSCA KULTU WEDŁUG POWIATÓW W 2015 R.

Powiaty	Razem	Sanktuaria				Synagogi i cmen- tarze żydowskie
		rzymskokatolickie			grecko- katolickie	
		Pańskie	maryjne	świętych i błogosła- wionych		
WOJEWÓDZTWO	95	11	58	13	3	10
powiat:						
Bocheński	5	–	2	1	–	2
Brzeski	3	–	2	1	–	–
Chrzanowski	3	1	2	–	–	–
Dąbrowski	2	–	1	–	–	1
Gorlicki	6	2	1	–	2	1
Krakowski	5	1	3	1	–	–
Limanowski	4	–	4	–	–	–
Miechowski	1	1	–	–	–	–
Myślenicki	4	–	3	1	–	–
Nowosądecki	8	–	5	2	–	1
Nowotarski	2	–	2	–	–	–
Olkuski	1	1	–	–	–	–
Oświęcimski	3	–	2	–	–	1
Proszowicki	2	–	2	–	–	–
Suski	3	–	3	–	–	–
Tarnowski	8	1	5	1	–	1
Tatrzański	4	–	3	1	–	–
Wadowicki	4	1	2	1	–	–
Wielicki	3	–	3	–	–	–
miasto na prawach powiatu:						
Kraków	17	2	9	4	1	1 ^a
Nowy Sącz	3	1	1	–	–	1
Tarnów	4	–	3	–	–	1

a Wykazano 1, jako całą dzielnicę Kazimierz.

Ź r ó d ł o: Opracowano na podstawie:

- *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 220-230,
- *Na szlaku Sanktuariów ziemi sądeckiej, limanowskiej i gorlickiej*, Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży "Kana" w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2015,
- www.sanktuaria.info,
- www.ave-maria.pl/sanktuaria-maryjne.html.

Osobnego omówienia wymagają sanktuaria w powiecie tatrzańskim. W Zakopanem zlokalizowane są 2 sanktuaria maryjne (na Krzeptówkach i na Olczy) oraz Sanktuarium Świętego Brata Alberta na Kalatówkach. Najbardziej znane, cieszące się ogólnokrajową rangą, jest Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej na Krzeptówkach. Jest to sanktuarium stosunkowo „nowe”. Jego historia rozpoczęła się od wybudowania w 1951 r. kaplicy poświęconej czci Matki Bożej Fatimskiej. Obecny kościół został wybudowany w latach 1987–1992, jako wotum dziękczynne za ocalenie życia Jana Pawła II po zamachu w 1981 r. Rokrocznie odwiedza go ok. 1,1 mln pielgrzymów¹³.

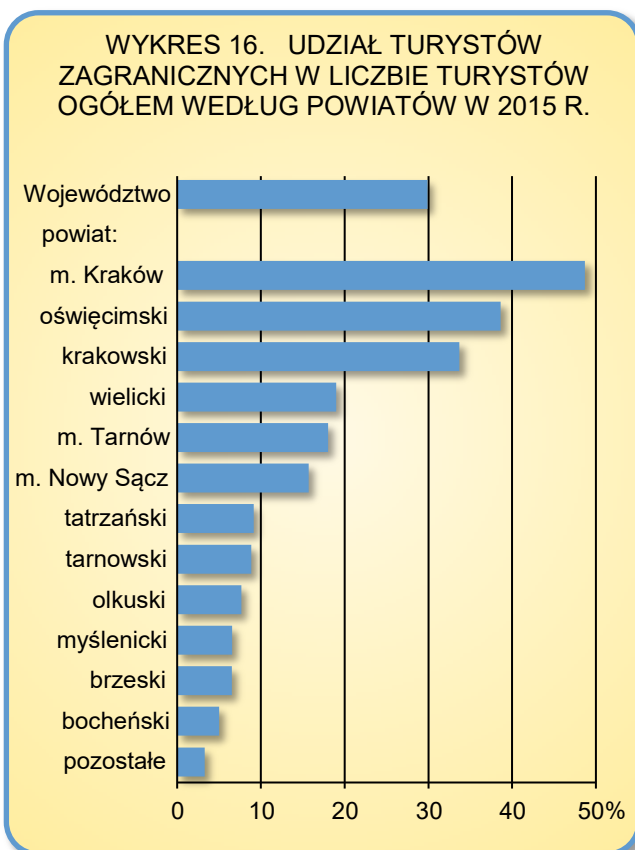
Warto wspomnieć także o Sanktuarium Matki Bożej Jaworzynskiej Królowej Tatr na Wiktorówkach w Tatrach, które jest licznie odwiedzane przez turystów-pielgrzymów przez cały rok, a na główny odpust w dniu 15. sierpnia corocznie przybywa po kilka tysięcy pielgrzymów¹⁴.

¹³ Dane sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Zakopanem.

¹⁴ <http://wiktorowki.dominikanie.pl/>

W powiecie oświęcimskim wymienić można sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Oświęcimiu, które w 2015 r. odwiedziło 1,5 tys. pielgrzymów¹⁵ w zorganizowanych grupach pielgrzymkowych, wpisanych do księgi pielgrzymkowej, a także Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Kętach. Tragiczną pamiątką II wojny światowej i swoiste sanktuarium pamięci pomordowanych tam ofiar jest teren niemieckiego obozu Auschwitz-Birkenau. Liczba odwiedzających to miejsce sukcesywnie rośnie i w 2015 r. wyniosła ok. 1,7 mln¹⁶. Wśród ofiar obozu były osoby uznane przez Kościół za męczenników wiary i wyniesione na ołtarze. Wymienić tu należy świętych: franciszkanina, Świętego Maksymiliana Maria Kolbe, Świętego Grzegorza Peradze, prawosławnego męczennika Auschwitz, Świętą siostrę Teresę Benedyktę od Krzyża, a także kilkunastu Błogosławionych.

Ważny, ciekawy i niejednorodny ze względu na religijno-pielgrzymkowy charakter, stanowi obszar powiatu gorlickiego. Istnieją tu sanktuaria kościoła rzymskokatolickiego: Sanktuarium Chrystusa Uwięzionego w Gorlicach, Sanktuarium Pana Jezusa Ukrzyżowanego w Kobylance, a także Sanktuarium Matki Bożej Wniebowziętej w Lipinkach. Ziemia gorlicka stanowi zagłębie obiektów cerkiewnych. Rangę sanktuarium posiada cerkiew pod wezwaniem Świętej Trójcy w Gorlicach, z relikwiami prawosławnego męczennika, Świętego Maksyma Sandowycza. W 2015 r. odwiedziło ją 3,5 tys. pielgrzymów¹⁷, gromadzących się licznie podczas Święta Trójcy (50 dni po Wielkanocy) i Święta Maksyma Gorlickiego (6. września). Chętnie odwiedzanym miejscem pielgrzymkowym kościoła prawosławnego jest Cerkiew Opieki Matki Bożej na Świętej Górze Jawor w Wysowej-Zdroju, w pobliżu granicy ze Słowacją. Odbývają się tam nabożeństwa w okresie letnim (od Wielkanocy do października), w każdą środę i ostatnią niedzielę miesiąca. Kilka razy w roku odbywają się szczególne uroczystości (we wtorek po Wielkanocy, w piątą niedzielę po Wielkanocy, 28. sierpnia, 21 września i 14. października), a największą grupę wiernych i pielgrzymów (ok. 1 tys. osób) gromadzi Święto Piotra i Pawła (12. lipca). Biorą w nim udział Łemkowie zarówno zamieszkujący okoliczne miejscowości, jak i goście ze Słowacji, z Ukrainy, z polskich Ziem Zachodnich i Północnych oraz z odległych krajów, nawet z za oceanu. Tak liczne uczestnictwo wiąże się ze Świętem Kultury Łemkowskiej „Łemkowska Watra” (w 2015 r. odbyła się 33. edycja tej imprezy), które niejako rozpoczyna się nabożeństwem w Cerkwi na Górze Jawor¹⁸. Ponadto do Cerkwi udają się piesze wycieczki, których uczestnikami są kuracjusze sanatoryjni uzdrowiska Wysowa-Zdrój (przynajmniej 1 wyjście na turnus), którzy często udają się dalej, do Cigelki na Słowacji, do Cerkwi Świętych Kosmy i Damiana.

¹⁵ Dane Sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Oświęcimiu.

¹⁶ www.auschwitz.org

¹⁷ Dane Parafii Prawosławnej Świętej Trójcy w Gorlicach.

¹⁸ Dane Parafii Prawosławnej Świętego Archanioła Michała w Wysowej-Zdroju.

Na ziemi gorlickiej, a także tarnowskiej i sądeckiej znajdują się pamiątki świata chasydów, żydowskiego ruchu religijnego, który rozwinął się w XVIII w. na terenach południowo-wschodniej Polski. Stanowią je głównie dawne synagogi oraz cmentarze (o różnym stanie zachowania). Miastem o randze szczególnej z tego względu jest Bobowa, a w niej — żydowski cmentarz. Zachowało się na nim ponad 100 nagrobków typu macewa, a także ohel, w którym spoczywają szczątki cadyków Salomona Halberstama i Chaima Jakuba, do których pielgrzymują chasydzi z całego świata¹⁹. Miastami, które licznie odwiedzają współcześni Żydzi są też Tarnów i Nowy Sącz.

2.6.3. Rozmiary ruchu pielgrzymkowego w wybranych sanktuariach w okresach wieloletnich

Uzyskanie porównywalnych danych odnośnie liczby pielgrzymów w poszczególnych sanktuariach, a także w tych samych ośrodkach kultu w dłuższym horyzoncie czasowym rodzi trudności. Poniższe zestawienia tabelaryczne szacunkowych danych liczbowych przedstawiono (w zależności od uzyskanych informacji) z różnym stopniem szczegółowości (z miejscem po przecinku bądź nie) i opatrzone niezbędnymi uwagami.

TABL. VI. SZACUNKOWA LICZBA PIELGRZYMÓW W SANKTUARIACH O ZASIĘGU KRAJOWYM I PONADREGIONALNYM

Sanktuaria	Średnia z lat 2002–2011	2012	2013	2014	2015
	w tysiącach				
Sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Boskiej Kalwaryjskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej ...	1200	1000 ^a	1000 ^a	1000 ^a	1000 ^a
Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Krakowie-Łagiewnikach	2000 ^b	1500	1500	1500	1500
Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala w Ludźmierzu	200	93,3 ^c	87,2 ^c	94,5 ^c	81,2 ^c
Sanktuarium Matki Bożej Tuchowskiej w Tuchowie	700	.	.	.	.
Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej na Krzeptówkach w Zakopanem	2000	1100	1145	1200	1080

a www.bernardyni.pl. b Dane dotyczą 2011 r. c Informacje dotyczą wyłącznie zgłoszonych grup pielgrzymkowych wpisanych do księgi pielgrzymów i nie obejmują pielgrzymów indywidualnych.

Źródło: dane w kolumnie „średnia z lat 2002–2011” — *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 223; dane dla lat 2012–2015 — uzyskane z poszczególnych sanktuariów.

Przy rozpatrywaniu ruchu pielgrzymkowego w wybranych sanktuariach województwa małopolskiego w długoletnich przedziałach czasowych można zauważyć pewien spadek bezwzględnej liczby pielgrzymów. Kustosze Sanktuarium Matki Bożej Zwycięskiej w Odporyszowie skomentował taką tendencję następująco: „Zmniejsza się ruch pielgrzymek pieszych a odnotowuje się wzrost pielgrzymek mobilnych: autokarowych, busami, rowerowych. Zmniejszająca się liczba pielgrzymów to m.in. problem wyjeżdżających za granicę za pracą i mała liczba rodzących się dzieci, a co za tym idzie — mniej liczne rodziny”.

¹⁹ www.sztetl.org.pl

TABL. VII. SZACUNKOWA LICZBA PIELGRZYMÓW W WYBRANYCH SANKTUARIACH REGIONALNYCH

Sanktuaria	1991	2011	2012	2013	2014	2015
	w tysiącach					
Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w Czernej.....	20	27	10	10	10	10
Sanktuarium Matki Bożej Zwycięskiej w Odporyszowie	30	25	21	19	18	18
Sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Oświęcimiu	18	20	2,5 ^a	1,4 ^a	1,8 ^a	1,5 ^a
Sanktuarium Matki Bożej z Lourdes w Porąbce Uszewskiej	28	25	20	20	20	20
Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Trzebini	30	70	7,5	10,2	8,4	8,4
Parafia Prawosławna Świętej Trójcy w Gorlicach	.	.	2,4	2,7	3,1	3,5

a Informacje dotyczą wyłącznie zgłoszonych grup pielgrzymkowych wpisanych do księgi pielgrzymów i nie obejmują pielgrzymów indywidualnych.

Źródło: dane dla lat 1991 i 2011 — *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 225-226; dane dla lat 2012–2015 — uzyskane z poszczególnych sanktuariów.

2.6.4. Pielgrzymki na Jasną Górę²⁰

Przy okazji omawiania turystyki pielgrzymkowej nie można pominąć tematu o pieszym pielgrzymowaniu na Jasną Górę. Tradycja ta sięga XVII w. (w którym odbyły się pierwsze, udokumentowane pielgrzymki, będące często wyrazem wdzięczności za ocalenie od różnych nieszczęść), a współcześnie dynamicznie się rozwija. Częstochowa jest głównym i centralnym miejscem pielgrzymowania w Polsce. Rokrocznie odwiedza ją blisko 4 mln pątników. W 2015 r. było to 3700 tys. pielgrzymów z 74 krajów świata, w tym 122 tys. — uczestniczących w 267 pielgrzymkach pieszych. Pielgrzymki piesze zasługują na omówienie tym bardziej, że ich uczestnicy w pełni odpowiadają definicji „turysty” według metodologii GUS.

Do Sanktuarium Maryjnego w Częstochowie wyruszają również grupy pielgrzymkowe z miast położonych w województwie małopolskim. Wymienić tu należy przede wszystkim Pieszą Pielgrzymkę Krakowską, która w 2015 r. odbywała się po raz 35. Uczestniczyło w niej 8,5 tys. osób z Krakowa i okolicznych parafii. Równie liczna i znana jest Pieszka Pielgrzymka Tarnowska. W 2015 r. była organizowana po raz 33. W 25 grupach wędrowało do Częstochowy 7,2 tys. pątników (mniej niż w latach poprzednich) z różnych parafii diecezji tarnowskiej.

Do Jasnogórskiego Obrazu wędrują też grupy pielgrzymów z innych miejscowości. W 2015 r. po raz 32. z Oświęcimia do Częstochowy wyruszyła pielgrzymka licząca ok. 1,2 tys. uczestników, a także 29. Andrychowska Pieszka Pielgrzymka i 30. Pieszka Pielgrzymka z Wadowic (będąca jedną ze wspólnot krakowskiej pieszej pielgrzymki) — w każdej z nich po ok. 0,4 tys. uczestników. Ponadto ok. 0,1 tys. osób z powiatu gorlickiego brało udział w 38. Rzeszowskiej Pielgrzymce Pieszej, w grupie Błogosławionej Karoliny.

²⁰ Opracowano na podstawie: www.jasnagora.com <http://pielgrzymkakrakowska.diecezja.pl/>, <http://www.oswiecimska.pl/>, <http://pielgrzymkatarnowska.pl/>; <http://www.wadowicejp2.pl/>, <http://tarnow.gosc.pl/Pielgrzymka-tarnowska>.

TABL. VIII. WYBRANE PIESZE PIELGRZYMKI NA JASNĄ GÓRĘ

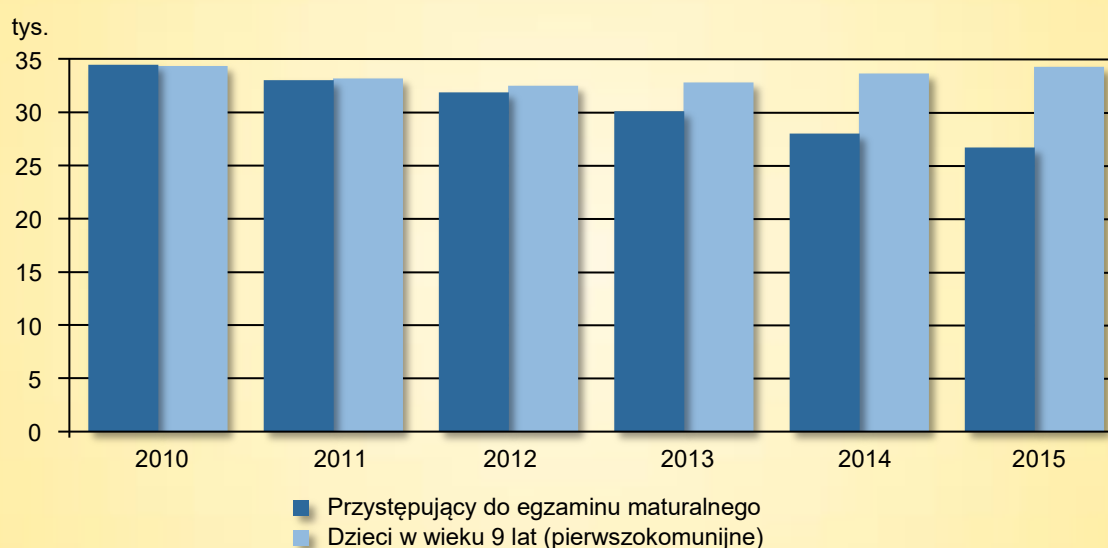
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	liczba uczestników					
Piesza Pielgrzymka Tarnowska	9650	9160	9865	8760	8780	7164
Piesza Pielgrzymka Krakowska	8680	8000	9000	8500	8600	8500
Wadowicka Piesza Pielgrzymka	380	320	330	300	330	320
Piesza Pielgrzymka Oświęcimska	.	.	1000	900	800	1200

Źródło: Opracowano na podstawie: www.jasnagora.com <http://pielgrzymkakrakowska.diecezja.pl/>,
<http://www.oswiecimska.pl/> <http://pielgrzymkatarnowska.pl/>; <http://www.wadowicejp2.pl/>,
<http://tarnow.gosc.pl/Pielgrzymka-tarnowska>

Osobnej wzmianki wymaga Piesza Pielgrzymka Góralska, która w 2015 r. była organizowana po raz 34. i liczyła ok. 0,7 tys. uczestników, podążających na Jasną Górę w 4 grupach (nowotarska, rabczańska, orawska i z Bachledówki). W 2007 r. po raz pierwszy część uczestników pielgrzymki góralskiej rozpoczęła wędrówkę z symbolicznego miejsca na szczycie Giewontu, a po dotarciu do Częstochowy udała się w dalszą drogę, na Hel — łącznie 900 km marszu (była to rewizyta po 25. Pielgrzymce Kaszubskiej, której uczestnicy w 2006 r. przybyli pieszo znad morza do gór). Od tamtej pory co rok kilkadziesiąt osób przemierza szlak pielgrzymkowy przez całą Polskę. Od 2008 r. organizowana jest Rowerowa Pielgrzymka Góralska z Giewontu na Hel.

W województwie małopolskim już tradycją stało się odbywanie pielgrzymek przez dzieci przystępujące do pierwszej komunii świętej, a także przez młodzież zdającą egzaminy maturalne i można założyć z małym błędem, że liczba uczestników takich wyjazdów równa jest liczbie dzieci i młodzieży wymienionych zbiorowości. Dzieci pierwszokomunijne przeważnie odbywają 1 dniową, autokarową pielgrzymkę-wycieczkę do nieodległego sanktuarium (jednego lub więcej). Z kolei maturzyści najczęściej udają się do Częstochowy i wyjazd taki (w zależności od odległości miejsca zamieszkania) przeważnie związany jest z przynajmniej 1 noclegiem.

WYKRES 17. MATURZYŚCI I DZIECI PIERWSZOKOMUNIJNE

2.6.5. Szlak Świętego Jakuba²¹

Droga Świętego Jakuba, (hiszp. *Camino de Santiago*) jest jednym z najstarszych i najważniejszych, chrześcijańskich szlaków pielgrzymkowych. Kończy się w katedrze w Santiago de Compostela, w miejscu gdzie według tradycji chrześcijańskiej znajduje się grób św. Jakuba Starszego Apostoła.

Szlak istnieje od ponad 1000 lat i przebiega przez prawie całą Europę. Najbardziej popularny był w okresie późnego średniowiecza, gdy Santiago było jednym z najważniejszych celów pielgrzymek z całej Europy. Od XVI w. nastąpił spadek liczby pielgrzymów i znaczenia *Camino de Santiago*. Pielgrzymowanie to ożywiło się ponownie po 1982 r., gdy z pielgrzymką do sanktuarium w Composteli przybył św. Jan Paweł II i w tzw. Akcie Europejskim 9 listopada 1982 r. wezwał, aby „Europa odkryła swe początki”. W odpowiedzi na ten apel w Hiszpanii rozpoczęło się odtwarzanie dróg *Camino de Santiago*. W październiku 1987 r. Rada Europy uznała Drogę Św. Jakuba za dziedzictwo kultury europejskiej i uznała ją pierwszym kulturowym szlakiem Europy. Równocześnie zaapelowano do władz państw i regionów o odtworzenie średniowiecznych szlaków św. Jakuba. Po tym okresie nastąpił znaczący wzrost liczby pielgrzymów na szlakach św. Jakuba, w efekcie w 1993 r. odcinek szlaku w Hiszpanii, a w 1998 r. odcinek szlaku we Francji — zostały wpisane przez UNESCO na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości. W lipcu 2015 r. UNESCO ponownie rozszerzyło listę szlaków św. Jakuba wpisanych na listę dziedzictwa i obecnie łączna długość szlaków św. Jakuba w Europie wpisanych na listę UNESCO wynosi ponad 2,2 tys. km.

Pielgrzymowanie Szlakami Jakubowymi nie ma charakteru zorganizowanego i odbywa się indywidualnie lub w niewielkich grupach.

W Polsce pierwszym odcinkiem *Camino de Santiago*, który został odtworzony i uroczystie otwarty 24 lipca 2005 r. była Dolnośląska Droga Świętego Jakuba, wiodąca od Głogowa przez Jakubowo do Zgorzelca. Obecnie (stan w końcu 2015 r.) w Polsce jest ponad 20 odcinków szlaku św. Jakuba, połączonych z europejską siecią *Camino de Santiago*, o łącznej długości prawie 5 tys. km.

W 2015 r. biuro pielgrzymkowe w Santiago de Compostela odnotowało 3772 Polaków (co stanowiło 1,4% ogółu pielgrzymów), z których 42 osoby wyruszyły na pielgrzymowanie z Polski. Jako powód do wędrowki zdecydowana większość pielgrzymów z Polski (71,1%) podawało motywy religijne. Spośród polskich pielgrzymów do Santiago de Compostela pieszo dotarło 93,4%, rowerem — 6,5%, a 0,1% — konno. Średnio przygotowania polskich pielgrzymów do *Camino* trwały prawie 5 miesięcy, a na szlaku pielgrzymki spędzili oni ponad 21 dni.

W województwie małopolskim wyznakowane zostały 3 drogi św. Jakuba. Prowadzą one ze wschodu na zachód do kościołów św. Jakuba, ale i sanktuariów maryjnych oraz innych miejsc kultu religijnego. Oznaczone one zostały symbolami nawiązującymi do muszli.

Przebieg **Szlaku Św. Jakuba *Via Regia*** jest zbliżony do przebiegu starodawnej handlowej tzw. drogi królewskiej. Prowadzi od granicy państwa w Korczowej/Medyce do Zgorzelca. Na terenie województwa szlak przebiega m.in. przez: Tarnów, Tuchów, Lipnicę Murowaną, Wojnicz, Porąbkę Uszewską, Brzesko, Szczepanów, Bochnię, Niepołomice, Wieliczkę, Kraków, Skalę i Olkusz.

²¹ Opracowano na podstawie: *Małopolska Droga św. Jakuba. Sandomierz–Kraków–Palczowice. Przewodnik pielgrzyma*. Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2010; Marek Łygas, Wiesław Garden, Mieczysław Winiarski, *Małopolska Droga Św. Jakuba*, Oficyna Wydawnicza „Rewasz”, Pruszków 2010; <http://www.caminogalicja.pl/malopolskadroga.html>; www.camino.net.pl; <http://bractwojakuboweszczyrk.pl>; <http://caminodelavida.pl>; <http://peregrinossantiago.es>; www.camino.net.pl.

Małopolska Droga Św. Jakuba wiedzie z Sandomierza do Cieszyna. Została uroczystie otwarta 25 lipca 2009 r. w Katuszowie. Długość szlaku od kościoła św. Jakuba w Sandomierzu do sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku wynosi ok. 320 km. Na terenie województwa prowadzi m.in. przez: Pałecznicę, Niegardów, Więclawice Stare, Kraków, Tyniec, Sankę, Palczowice do Szczyrku.

Beskidzka Droga Św. Jakuba została wyznakowana w 2013 r. ze Starego Sącza do Ołomuńca. Przebiega m.in. przez: Podegrodzie, Limanową, Rozdziele, Pasierbiec, Raciechowice, Kalwarię Zebrzydowską, Wadowice, Rzyki — do Szczyrku. Szlak jest inny niż pozostałe, bo został poprowadzony także szlakami górskimi (m.in. szlakami papieskimi). 29 sierpnia 2015 r. do Beskidzkiej Drogi Św. Jakuba przyłączono drogę słowacką (tzw. Jakubská Cesta) z Koszyc przez Litmanową do Starego Sącza.

SCHEMAT 2. SZLAKI ŚWIĘTEGO JAKUBA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
Stan w końcu 2015 r.

2.6.6. Szlaki Papieskie²²

Szlaki Papieskie to ogólna nazwa tras górskich i kajakowych, po których wędrował Karol Wojtyła, późniejszy papież św. Jan Paweł II. Są one wyznakowane wzdłuż tradycyjnych pieszych szlaków turystycznych, ale doprowadzają także do miejsc (nazywanych Miejscami Papieskimi), które przyszedł papież odwiedzić z przyjaciółmi, jako turysta, kapłan lub pielgrzym.

Szlaki Papieskie powstały w odpowiedzi na prośbę („*Pilnujcie mi tych szlaków...*”) Jana Pawła II wypowiedzianą w czasie jego I. pielgrzymki do Polski w Nowym Targu w 1979 r. Pierwsze ścieżki papieskie były znakowane spontanicznie np. przez ludność Podhala (w 1983 r.), a potem przez lokalne samorządy, które w ten sposób chciały uczcić Papieża-Polaka. Od 2003 r. wyznaczaniem szlaków papieskich i opieką nad nimi zajmuje się Fundacja „Szlaki Papieskie”. Pierwszy szlak papieski wyznakowany pod patronatem tej fundacji został otwarty w Beskidzie Wyspowym 26 maja 2003 r. — w 50. rocznicę dwudniowej wycieczki księdza Karola Wojtyły z młodzieżą, 24–25 czerwca 1953 r. z Rabki Zdroju przez: Luboń, Lubogoszcz, Śnieżnicę na Ćwilin — wtedy też zostało dokonane symboliczne otwarcie i poświęcenie Szlaków Papieskich we wszystkich polskich górach.

Jesienią 2003 r. Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK dodatkowo wytyczył i oznakował Małopolski Szlak Papieski im. Jana Pawła II. Trasa główna tego szlaku wiedzie z Sanktuarium Pasyjno-Maryjnego w Kalwarii Zebrzydowskiej poprzez bazylikę Ofiarowania Najświętszej Marii Panny i Muzeum „Dom Rodzinny Jana Pawła II” w Wadowicach, Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala w Ludźmierzu do Sanktuarium św. Kingi i ołtarza papieskiego w Starym Sączu (łącznie 231 km). Od trasy głównej odchodzą trasy boczne, zwane wariantami Małopolskiego Szlaku Papieskiego (razem 10 odcinków). Łączna długość tak wyznakowanego szlaku, wraz z wariantami, wynosi około 620 km.

W marcu 2015 r., w wyniku porozumienia Instytutu Dialogu Międzykulturowego im. Jana Pawła II w Krakowie oraz Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie, ustanowiono regionalną odznakę turystyczną Małopolskiego Szlaku Papieskiego im. św. Jana Pawła II. Odznaka posiada 4 stopnie, można ją zdobywać podczas wycieczek wszystkimi wariantami tras Małopolskiego Szlaku Papieskiego.

Symbolem Szlaków Papieskich jest *Mons Sanctorum* — żółty krzyżyk wsparty na trójkącie, symbolizującym górę, na błękitnym tle. Spotykane są także same krzyżyki, bez niebieskiego tła. Na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego szlaki papieskie, ze względu na ochronę przyrody, nie są wyznakowane w terenie, a są opisane wyłącznie na tablicach i drogowskazach.

Fundacja „Szlaki Papieskie” tworzy i znakuje szlaki papieskie w porozumieniu z władzami samorządowymi oraz z władzami diecezjalnymi (kurią) i miejscowym proboszczem. Szlaki te różnią się nazwami odpowiadającymi nazwom pasm górskich lub regionów geograficznych i nie są związane z podziałem administracyjnym. Na terenie województwa małopolskiego zostało wyznakowanych kilkadziesiąt różnych szlaków papieskich, często połączonych ze sobą lub przecinających się. Są to m.in.: Szlak Papieski w Pieninach, Szlak Papieski w Beskidzie Wyspowym, Szlak Papieski w Gorcach, Szlak Papieski Ziemi Chrzanowskiej, Szlak Papieski Ziemi Jordanowskiej, Podkrakowski Szlak Papieski, Szlak Papieski Niegowić–Łapanów, Szlak „Białych Serc”, Maryjny Szlak Papieski „Szlakiem Złotej Róży” oraz wiele innych.

²² Opracowano na podstawie: Urszula J. Własiuk, „*Ja tam u was byłem... Pilnujcie mi tych szlaków*”; Wydawnictwo FOTO-ULA, Kraków 2003; <http://www.szlakipapieskie.pl/>; <http://www.malopolska.szlaki.pttk.pl/szlak-papieski/>; <https://www.visitmalopolska.pl/sacrum/Strony/szlaki-papieskie-w-malopolsce-37.aspx>; http://www.cotg.pttk.pl/odznaka_MSP/

2.6.7. Szlak Maryjny²³

Szlak Maryjny jest częścią Międzynarodowej Trasy Pielgrzymkowej łączącej dwa, największe w Europie Środkowej, sanktuaria maryjne w Marizell w Austrii oraz w Częstochowie. Idea utworzenia tej trasy pielgrzymkowej powstała w połowie lat 90-tych XX w. w Austrii w ramach Europejskiego Związku Wędrownictwa (ERA). Wówczas, w oparciu o sieć istniejących szlaków pieszych wytyczono trasę o długości ponad 1000 km, nadano jej międzynarodowy symbol I-23 oraz nazwano „Szlakiem Maryjnym”. Szlak poprowadzono z Austrii poprzez Czechy i Słowację do Polski.

Polski fragment Szlaku Maryjnego przebiega przez województwa małopolskie i śląskie i liczy ok. 330 km trasy głównej (325/328 km) oraz ok. 90 km tras bocznych. Idea szlaku zakłada połączenie wędrówki między poszczególnymi małopolskimi i śląskimi sanktuariami ze zwiedzaniem różnych atrakcji turystycznych: muzeów, ruin, obiektów przyrodniczych itp. Według założeń polski fragment Szlaku Maryjnego (pielgrzymkowy wariant pieszy) można pokonać w 18-19 dni.

W województwie małopolskim Szlak Maryjny ma długość ok. 220 km. W 2006 r. z inicjatywy PTTK oraz Stowarzyszenia na Bursztynowym Szlaku z Lanckorony polski odcinek trasy, z Zakopanego do Częstochowy, oznaczono według austriackiego wzoru, w jednolite tabliczki oraz strzałki. Na tablicach i drogowskazach podane są długość danego odcinka szlaku oraz kierunek, w którym należy wędrować.

SCHEMAT 3. SZLAK MARYJNY W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
Stan w końcu 2015 r.

²³ <http://www.visitmalopolska.pl/sacrum/Strony/szlak-maryjny-w-malopolsce-41.aspx>, <http://czestochowa-czot.pl/>, <http://www.pielgrzymkaindywidualna.pl/>, <http://www.malopolska.pl/Turysta/JanPawelII/SladamiJanaPawlaIIwMalopolsce/>

2.6.8. Pielgrzymki chasydów²⁴

Na terenie Polski południowej zachowało się wiele śladów kultury żydowskiej, wśród których są także obiekty, będące celem pielgrzymek religijnych. Religijny charakter przyjazdów dotyczy przede wszystkim ortodoksyjnych Żydów — chasydów, którzy co roku przyjeżdżają z całego świata, by pomodlić się przy ohelech (grobowcach) cadyków (hebr. *caddik* — sprawiedliwy) i za ich pośrednictwem wyprosić łaski u Boga. Pielgrzymki odbywają się najczęściej w rocznicę śmierci cadyka. Swoje prośby, zgodnie z tradycją, chasydzi zapisują na karteczkach i kładą je na grobie cadyka.

Przed II wojną światową chasydzi licznie pielgrzymowali do grobów swoich cadyków. W czasie wojny synagogi oraz cmentarze żydowskie zostały zniszczone i dopiero od lat 60. XX w. rozpoczęto identyfikację miejsc pochówku cadyków i odbudowę ohelei. Pierwsze, nieliczne grupy chasydów zaczęły przyjeżdżać do Polski od lat 70., ale dopiero od lat 90. nastąpił znaczny wzrost liczby pielgrzymów chasydzkich. Sprzyjała temu lepiej rozwinięta komunikacja i infrastruktura turystyczna, ale także oferta turystyczna licznych biur podróży i stowarzyszeń, zwłaszcza w USA. Wśród pielgrzymów najwięcej jest chasydów ze Stanów Zjednoczonych, Izraela, Wielkiej Brytanii, Belgii, Kanady i Rosji. Z roku na rok liczba pielgrzymujących wzrasta, a groby cadyków coraz liczniej odwiedzają także inni, mniej ortodoksyjni Żydzi.

W całej Polsce miejsca pielgrzymkowe znajdują się w ok. 40 miejscowościach, które w przeszłości były siedzibami poszczególnych cadyków. Najwięcej ohelei znajduje się na obszarze dawnej Galicji (gdzie powstał chasydyzm), a najważniejszymi dla chasydów są Lelów w województwie śląskim (gdzie znajduje się ohele cadyka Dawida Bidermana) oraz Leżajsk w województwie podkarpackim (gdzie na grób cadyka Elimelecha Weissbluma przybywa corocznie ok. 5 tys. chasydów). Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 11 miejsc, do których pielgrzymują chasydzi.

TABL. IX. MIEJSCOWOŚCI, W KTÓRYCH ZNAJDUJĄ SIĘ GROBY CADYKÓW

Miejscowość	Pochowany cadyk
Bobowa	Salomon Halberstam
Bochnia	Aszer Meir Halberstam
Brzesko	Arie Lejbusz i jego potomkowie
Chrzanów	Salomon Buchner, Dawid Halberstam i jego potomkowie
Dąbrowa Tarnowska	Mordechaj Dawid i jego potomkowie
Gorlice	Baruch Halberstam
Kraków	Samuel Teitelbaum, Kalman Epstein, Aron Epstein
Nowy Sącz	Chaim Halberstam i jego potomkowie
Tarnów	Arie Lejbusz Halberstam, Naftali Horowic z Tarnowa
Trzebinia	Abraham z Trzebini
Żabno	Izrael Elimelech z Żabna

Źródło: Beata Gładys, Janusz Górecki, *Pielgrzymki chasydów do grobów cadyków we współczesnej Polsce*.

Dziedzictwo kultury żydowskiej w województwie małopolskim łączy samochodowy Szlak „Śladami Żydów Małopolskich”. Ma on długość ok. 285 km i przebiega od krakowskiego Kazimierza poprzez Dąbrowę Tarnowską, Tarnów, Bobową, Nowy Sącz, Nowy Wiśnicz, Bochnię — do Oświęcimia. Na szlaku znajdują się synagogi (lub ich ruiny) oraz cmentarze, w tym ohele słynnych cadyków będące celem chasydzkich pielgrzymek.

²⁴ Opracowano na podstawie: Beata Gładys, Janusz Górecki, *Pielgrzymki chasydów do grobów cadyków we współczesnej Polsce* [w:] Bilka-Wodecka E., Soljan I. (red.), 2005, *Pielgrzymki a sakralizacja przestrzeni, Peregrinus Cracoviensis*, z.16, s. 235-252, <http://www.zydziwmalopolsce.pl/>; www.sztefl.org.pl/; <http://www.kirkuty.xip.pl/>; <http://szlakimalopolski.mik.krakow.pl/?szlaki=sladami-zydow-malopolskich>; <http://dzieje.pl/dziedzictwo-kulturowe/coraz-wiecej-chasydow-pielgrzymuje-do-grobow-cadykow>; <http://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/chasydzi-modla-sie-przy-grobie-cadyka-w-nowym-saczu>

2.7. PODSUMOWANIE

Rok 2015 był w województwie małopolskim kolejnym rokiem rosnącego znaczenia turystyki oraz jego roli w tej sferze działalności w skali kraju. Pod względem pojemności noclegowej bazy turystycznej województwo małopolskie zajmowało 3. lokatę wśród 16 województw, a pod względem liczby turystów i udzielonych im noclegów — 2. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych i pokoi w obiektach hotelowych kształtował się powyżej średniej dla kraju.

Powiększyła się pojemność bazy turystycznych obiektów noclegowych w województwie małopolskim, a szczególnie bazy hotelowej. Zwiększył się również stopień wykorzystania miejsc noclegowych i stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych. Odnotowano wzrost liczby korzystających z noclegów oraz udzielonych im noclegów, przy niezmięionej średniej długości pobytu turysty w obiekcie. Skala wzrostu liczby turystów krajowych była wyższa niż zagranicznych, co skutkowało spadkiem udziału liczby nierezydentów wśród korzystających z noclegów ogółem. Zahamowanie tempa wzrostu liczby turystów zagranicznych było spowodowane głównie obniżeniem się liczby turystów z Rosji i Ukrainy, przy nadal rosnącym zainteresowaniu przyjazdami do województwa małopolskiego mieszkańców Europy Zachodniej i Skandynawii. Znaczna część turystyki województwa małopolskiego koncentrowała się w jego stolicy. Kraków skupiał ponad 30% miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w skali województwa ogółem oraz blisko 40% osób korzystających z noclegów, przy czym wśród turystów zagranicznych udział ten wyniósł prawie 85%.

Istniejące na terenie województwa sanktuaria a także społeczeństwo, które charakteryzowało się wysokim stopniem praktyk religijnych sprawiły, że znaczącym rodzajem turystyki była tu turystyka pielgrzymkowo-religijna.

2.7. RESUMÉ

The year 2015 in Małopolskie voivodship was another one with growing importance of tourism. The role of the voivodship in that sphere of activity is also growing nationwide. With respect to the capacity of tourist accommodation facilities, Małopolskie voivodship took third place among sixteen voivodships and was second with respect to the number of tourists and their overnight stays. Occupancy rate of bed places and rooms in hotel facilities shaped above the country average.

Capacity of tourists accommodation establishments, particularly hotel accommodation establishments in Małopolskie voivodship has increased. Occupancy rate of bed places and occupancy rate of rooms in hotel facilities has also increased. There has been an increase in the number of tourists accommodated and their overnight stays, while an average length of tourist stay in a facility has remained unchanged. An increase of domestic tourists was bigger than foreign ones what resulted in decrease of share of non-residents among total tourists accommodated. Stemming growth in the number of foreign tourists was caused mainly due to a reduction in the number of tourists from Russia and Ukraine, with a continued growing interest in arrivals to the Małopolskie voivodship residents from Western Europe and Scandinavia. A significant part of tourism in Małopolskie voivodship concentrated in its capital. Kraków concentrated over 30% of bed places in tourist accommodation facilities and almost 40% of tourists accommodated in the voivodship. A share of foreign tourists accommodated in Kraków was near 85% of total tourists accommodated in the voivodship.

Sanctuaries existing in the voivodship as well as the society which characterizes by high degree of religious practices have made religious and pilgrimage tourism as important type of tourism.